

4 • 2013

Marketta Sundman

Tvåspråkiga skolor?

En analys av fördelar och risker med införandet av skolor med svenska och finska som undervisningspråk

magma

Tvåspråkiga skolor?

Utgivare: Tankesmedjan Magma
www.magma.fi

Magma-studie 4 • 2013

Tryck: Gravity Oy
Form och layout: Jaagon Ab

ISBN: 978-952-5864-45-8 (print)
ISBN: 978-952-5864-46-5 (online)

Magma-studier:
ISSN-L: 1798-4629
ISSN:1798-4629 (print)
ISSN: 1798-4610 (online)

Innehållet fritt tillgängligt med vissa förbehåll:

Magma önskar få största möjliga spridning av de publikationer som ges ut. Därför kan våra rapporter fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.

MAGMA-STUDIE 4 • 2013

Tvåspråkiga skolor?

En analys av fördelar och risker med införandet av skolor
med svenska och finska som undervisningsspråk

Marketta Sundman

Innehåll

Förord	7
Om författaren	11
1. Inledning	13
2. Språksituationen i Svenskfinland	17
Språket i svenska skolor	18
3. Debatten om tvåspråkiga skolor i Finland	22
Huvudlinjer i debatten	24
Argument <i>för</i> en tvåspråkig skola	26
Argument <i>mot</i> en tvåspråkig skola	27
4. Om tvåspråkighet	31
Vem är tvåspråkig?	31
Hur blir man tvåspråkig?	32
Språket som kommunikation och som tanke	36
Tvåspråkighet och kognitiv utveckling	38
Tvåspråkiga elever i svenska skolor	40
5. Tvåspråkiga skolor i världen	45
Olika typer av tvåspråkiga skolor	47
Dual language bilingual education = tvåvägsspråkbad	49
Relationen mellan språken	53
Inlärningsresultat i tvåspråkiga skolor	56
Tvåvägsspråkbad – något för Finland?	57
6. Flerspråkig undervisning i Europa	60
Europaskolor	60
Flerspråkiga skolor i Baskien och Luxemburg	61
Svensk-finska skolor i Sverige	63
Tvåspråkiga språkskolor i Helsingfors	64
7. Flerspråkig undervisning i Finland	66
Språkbad	66
CLIL på svenska i finska skolor?	70
Samarbete mellan svenska och finska skolor	71
8. Sammanfattning och slutsatser	75
En finländsk modell för en tvåspråkig skola	79
Konsekvenser på individnivå	81
Konsekvenser på samhällsnivå	83
Avslutning	85
Noter och referenser	87
Källor och litteratur	90

Förord

Frågan om tvåspråkiga skolor har varit ett hett diskussionsämne både i Svenskfinland och på finskt håll sedan Maria Wetterstrand förfäktade idén i Hufvudstadsbladet hösten 2011 och Helsingin Sanomat hakade på med en enkät. Enkäten antydde att en majoritet av befolkningen i huvudstadsregionen ställer sig positiv till tvåspråkiga skolor. Därefter fortsatte debatten på bägge håll. Två slutsatser kunde dras av den fortsatta diskussionen: dels att det saknas en entydig definition av vad som avses med tvåspråkiga skolor, dels att parterna talar förbi varandra. Fördelarna och riskerna betonades med olika argument och från helt olika utgångspunkter.

I allmänhet gäller den dominerande frågan i den ofta rätt negativa finska språkdebatten den obligatoriska svenskan. Frågan om tvåspråkiga skolor är ett fristående spår i språkdiskussionen och inläggen från finskt håll återspeglar oftast en positiv inställning till språkinläring. Inläggen kan ses som ett uttryck för oron över att finländarnas språkkunskaper har försämrats och intresset för olika språk minskat på senare år. De finska förslagen kan också ses som försök att värna om tvåspråkigheten i Finland. Argumentationen på svenskt håll har ofta byggt på oron för att den svenska skolan kan försvagas ifall tvåspråkiga skolor blir populära och de svenska rummen därmed kanske blir färre.

Tankesmedjan Magma arrangerade våren 2013 ett seminarium om tvåspråkiga skolor med fokus på svenskan och samiskan i Finland. Redan under förberedelserna för seminariet stod det klart att temat var så intressant och laddat att det var skäl att gå djupare in i frågeställningen med hjälp av en separat utredning. Erfarenheter av tvåspråkiga skolor finns på många håll i världen. Också om genuint svensk-finska skolor saknas i Finland så finns det exempel på andra kombinationer av finska med franska, tyska eller ryska.

En utredning kändes angelägen också eftersom man från svensk sida emellanåt föreslog språkbad som en lösning på de finskspråkiga debattörernas krav på tvåspråkiga skolor. Det verkade angeläget att beskriva skillnaderna mellan olika alternativ, såsom språkbad, tvåspråkiga skolor och skolkomplex där två skolor befinner sig under ett och samma tak.

Till utredare utsågs professor emerita Marketta Sundman som genom sin utbildning, karriär och egen språkliga bakgrund – ursprungligen finskspråkig men fullständigt tvåspråkig i praktiken – föreföll särskilt lämpad för uppgiften. Uppdraget blev att kort relatera de senaste årens debatt på finskt och svenskt håll, att beskriva och definiera begreppet tvåspråkiga skolor utgående från erfarenheterna i olika länder, att diskutera språkets betydelse för elevernas kognitiva förmåga och att förutsättningslöst behandla för- och nackdelar med tvåspråkiga skolor.

Utgångspunkten var redan från början att frågeställningen måste betraktas ur tre gruppers perspektiv: de finskspråkigas, de svenskspråkigas och de tvåspråkigas. Här behöver det inte röra sig om en intressekonflikt, men förutsättningarna för att tillägna sig undervisning på bägge språken är olika för de här grupperna, och möjligheterna att säkra ett umgänge på båda språken utanför klassrummen varierar också. Klart var även att en konsekvensanalys skulle se olika ut beroende på om en eventuell tvåspråkig skola placeras i en ”svenskspråkig glesbygd”, såsom huvudstadsregionen där de svenskspråkiga utgör en minoritet, eller i ett område där båda språken talas allmänt i det omgivande samhället.

För att säkra en mångsidig behandling av frågeställningen bildades en styrgrupp som, förutom Magmas representanter, bestod av Siv Björklund, FD och professor i svenskt språkbad vid enheten för nordiska språk, Vasa universitet, Anders Björklöf, biträdande folktingssekreterare vid Svenska Finlands folkting, Johan Ekman, pol. stud. och ordförande för utbildningsnämndens svenska sektion i

Helsingfors, Veronica Granö-Suomalainen, utbildningsombudsman vid Svenska kulturfonden, Pirkko Nuolijärvi, FD, direktör och professor vid Institutet för de inhemska språken, Åsa Palviainen, FD och professor i svenska vid institutionen för språk, Jyväskylä universitet samt Fritjof Sahlström, FD och docent, universitetslektor vid Institutionen för beteendevetenskaper vid Helsingfors universitet. Magma tackar styrgruppens medlemmar för deras värdefulla idéer, förslag och kritik och för att de fungerat som bollplank för Marketta Sundman.

Under processens gång måste ytterligare en indelning göras. Frågan om nyttan av tvåspråkiga skolor kan betraktas ur individens (barnets, elevens) perspektiv och ur samhällets. Det kan ligga i samhällets intresse att föra en viss språkpolitik och att exempelvis säkra mångsidiga språkkunskaper hos befolkningen. Individen väljer inom vissa givna ramar den språkkombination som antas ge de bästa möjligheterna att ta sig fram på arbetsmarknaden eller den som säkrar exempelvis ett intressant kulturutbud. Samhällets och individens behov (och preferenser) kan sammanfalla, men det är inte nödvändigtvis så att de gör det. I den här utredningen är individperspektivet i förgrunden, för när föräldrar väljer skola för sina barn är det individens perspektiv, inte samhällets intresse, som avgör. I flera sammanhang noteras dock båda perspektiven. Därmed ger studien ett gott underlag för de beslutsfattare som utformar den finländska utbildningspolitiken. Den visar också vilka frågeställningar som kräver särskild uppmärksamhet.

Av utrymmesskäl måste vissa avgränsningar göras. Ett antagande i utredningen är att ifall det införs skolor med undervisning på finska och svenska så blir de knappast många. Det blir åtminstone i början frågan om ett slags experiment. Ifall skolorna trots allt skulle bli populära ställer detta naturligtvis helt nya krav på lärarutbildningen, något som inte kartläggs här. Ett stort antal tvåspråkiga

skolor skulle givetvis också innebära en helt annan utmaning för den svenska skolan än ett eller några pilotprojekt.

Slutligen är det skäl att poängtera, att syftet med den här utredningen inte är att utdöma eller förespråka konceptet med tvåspråkiga skolor. Avsikten är att analysera risker och fördelar samt konsekvenserna av ett eventuellt införande av en skola med undervisning på finska och svenska. Därmed är utredningen uttryckligen ett diskussionsunderlag, inte en rekommendation.

Helsingfors i november 2013

Björn Sundell

Utredningsansvarig

Tankesmedjan Magma

Om författaren

Marketta Sundman

Marketta Sundman (f. 1949) är professor emerita vid Åbo universitet. Hon har också arbetat som biträdande professor i svenska vid Åbo Akademi. Hon har själv helt finsk bakgrund men har sedermera haft svenska som arbetspråk och andra hemspråk. Vid Åbo Akademi ledde hon ett forskningsprojekt om tvåspråkiga elever i svenska skolor i Finland, vilket resulterade i boken *Barnet, skolan och tvåspråkigheten* (1998). Som professor vid Åbo universitet utbildade hon bland annat svensklärare för finska skolor och var ledare för ett omfattande forskningsprojekt som gick ut på att undersöka hur finska grundskoleelever tillägnar sig svenskans grammatiska struktur. För övrigt har tyngdpunkten i hennes forskning och undervisning legat på svensk grammatik, i synnerhet satsläran.

1. Inledning

Finland har två parallella utbildningssystem, ett finskt och ett svenskt. Enligt lagen om grundläggande utbildning är undervisningsspråket i finländska skolor med några undantag antingen finska eller svenska.¹ De svenskspråkiga skolorna är avsedda för barn och ungdomar som har svenska som modersmål, och de finskspråkiga skolorna är avsedda för finska barn. Ifall barnet har språkliga förutsättningar att delta i undervisning både på svenska och på finska, kan vårdnadshavaren välja antingen svensk eller finsk skola för sitt barn.

Under de senaste decennierna har elevunderlaget i många svenska skolor genomgått en märkbar förändring genom att allt flera elever numera kommer från tvåspråkiga hem. I dag torde de tvåspråkigas andel kunna uppskattas till ungefär en tredjedel av alla elever i de svenska skolorna i Finland, även om andelen uppvisar en stor regional variation. Oftast är det fråga om barn som har en svenskspråkig och en finskspråkig förälder. Föräldrar till tvåspråkiga barn rekommenderas att tala var sitt språk med sina barn som därmed får två modersmål och blir tvåspråkiga.² Det har också varit en rekommendation att barn från tvåspråkiga hem helst ska gå i svensk skola, i synnerhet om familjen bor på en ort där finskan är starkt dominerande. Den svenska skolan fungerar som ett "svenskt rum", där allt sker på svenska och där barnet kan utveckla en normal modersmålskompetens i svenska.³

I dag finns det svenska skolor där upp till hälften av eleverna är tvåspråkiga. Man måste fråga sig om skolan då kan fungera som ett sådant svenskt rum som den svenska skolan är avsedd att vara. För många tvåspråkiga barn är finskan det starkaste språket, och det är vanligt att tvåspråkiga elever talar finska med varandra i skolan. En del av de tvåspråkiga (eller finska) eleverna saknar tillräckli-

ga kunskaper i svenska för att till fullo kunna tillgodogöra sig skolans undervisning. De behöver ofta hjälp av läraren, som därmed blir tvungen att försumma de svenskspråkiga elevernas behov.⁴ Man har därför frågat sig om det stora antalet tvåspråkiga elever i många skolor eventuellt lett till att kunskaperna i svenska också blivit sämre hos svenskspråkiga ungdomar.⁵ Å andra sidan är det inte säkert att alla tvåspråkiga elever som går i svensk skola uppnår full kompetens på modersmålsnivå i finska, även om de talar finska med den ena föräldern och lever i en finskdominerad miljö.

Många föräldrar till tvåspråkiga barn önskar att deras barn ska bli balanserat tvåspråkiga, att de ska behärska både svenska och finska lika väl. Detta mål kan vara svårt att helt uppnå i en svensk skola, även om tvåspråkiga elever får så kallad modersmålsinriktad undervisning i ämnet finska. En del tvåspråkiga familjer kan också uppleva den finlandssvenska identiteten, som förmedlas av den svenska skolan, som främmande. Trots att de flesta tvåspråkiga barn och ungdomar trivs och klarar sig bra i den svenska skolan, är en enspråkigt svensk skola uppenbarligen inte det bästa alternativet för alla tvåspråkiga elever.

Sedan hösten 2011 har man i finländska medier diskuterat möjligheten att införa tvåspråkiga svensk-finska skolor i Finland. Debatten fick sin början genom en intervju i Hufvudstadsbladet där en rikssvensk mor undrade över att hennes tvåspråkiga svensk-finska barn inte hade möjlighet att gå i en tvåspråkig skola i Finland. Hon hänvisade till att det i Sverige finns flera skolor där både finska och svenska används som undervisningsspråk och där eleverna tillägnar sig modersmålsliknande kompetens i båda språken. Hon sammanfattade sin syn genom att konstatera att ”i ett tvåspråkigt land borde man ju värna om tvåspråkigheten”. Följden blev en livlig debatt där idén om tvåspråkiga svensk-finska skolor fick både anhängare och motståndare. Intresset för tvåspråkiga skolor verkade i ljuset av debatten vara klart större på finskt än på svenskt håll.

Det är flera faktorer som gör att det kan finnas skäl att se på den nuvarande språkundervisningen i finländska skolor med nya ögon. I vår globaliserade värld har språkkunskaper en allt större betydelse. Exempelvis rekommenderar man inom EU att alla barn borde få lära sig minst två andra språk utöver sitt modersmål. I Finland finns ett stort behov av personer som behärskar både finska och svenska och dessutom minst ett främmande språk.⁶ Av flera skäl väljer dock allt färre elever att läsa flera än två språk (det andra inhemska språket + ett främmande språk) i skolan. En annan olycklig utveckling är att inlärningsresultaten i svenska hos finska elever blivit allt sämre.⁷ Det finns ett uppenbart behov av en mer effektiv och motiverande undervisning i svenska för finskspråkiga elever. En undervisningsmodell där en del av undervisningen skulle ges på svenska kan därför vara ett tänkbart alternativ.

Syftet med denna studie är att försöka reda ut vilka konsekvenser tvåspråkiga svensk-finska skolor skulle få i Finland. En skola där svenskspråkiga och finskspråkiga elever undervisas i samma grupp kan kanske påverka elevernas språkliga identitet och därmed deras framtida språkliga val. Detta kan ses få negativa konsekvenser i synnerhet för den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Å andra sidan skulle en gemensam skola för svenska och finska elever förbättra kännedomen om den andra folkgruppens språk och kultur och därmed föra de två språkgrupperna närmare varandra. Men en skola där både svenska och finska används som undervisningsspråk skulle framför allt erbjuda eleverna en möjlighet att tillägna sig modersmålsliknande kompetens i båda språken och därmed bli balanserat tvåspråkiga.⁸

En viktig fråga i detta sammanhang är vilka konsekvenser tvåspråkighet medför för barn och ungdomar. Finns det en risk för att de inte lär sig något av språken "ordentligt", och kan parallell inlärning av två språk belasta barnens övriga utveckling? En annan central fråga som tas upp i denna studie är hur undervisningen

skulle organiseras i en tvåspråkig skola. Världen över förekommer olika typer av tvåspråkiga skolor av vilka några kan lämpa sig som en modell ifall man vill skapa en tvåspråkig skolmodell i Finland.

Tvåspråkiga skolor diskuteras i denna studie framför allt ur individens, elevens, perspektiv. Alla aspekter på en tvåspråkig skola kan inte få utrymme här. Exempelvis diskuteras inte alla de samhälleliga konsekvenser som kan vara förknippade med tvåspråkiga skolor i Finland. Även om den tvåspråkiga undervisningen helst måste börja i dagvården eller förskolan, behandlas dessa inte i denna studie. Det saknas nämligen tillräckliga uppgifter om i vilken utsträckning svenska används i finsk dagvård och förskolor i dag. Lärarutbildningen, tillgången till behöriga lärare och vilka kompetenskrav som bör ställas på lärare i en tvåspråkig skola behandlas inte heller i denna studie.

2. Språksituationen i Svenskfinland

Vid utgången av år 2012 var antalet svenskspråkiga personer i Finland drygt 290 000, vilket betyder 5,4 % av hela befolkningen.⁹ Ungefär hälften (ca 47 %) av de svenskspråkiga personerna bodde år 2012 i en kommun där svenskspråkiga är i majoritet, det vill säga antingen i en enspråkigt svensk kommun (13,7 % av alla svenskspråkiga) eller i en tvåspråkigt kommun med svensk majoritet. Den andra hälften (ca 53 %) var i minoritetsställning i sin kommun, och de flesta av dem bodde i en tvåspråkigt kommun med finsk majoritet. 5,1 % av de svenskspråkiga bodde i en enspråkigt finsk kommun.

Den regionala variationen i andelen svenskspråkiga är mycket stor. I Österbotten finns flera små kommuner där andelen svenskspråkiga är över 85 %. I jämförelse med detta är det anmärkningsvärt att ca 22 % av Finlands svenskspråkiga befolkning bor i huvudstadsregionen, i Helsingfors, Esbo, Vanda eller Grankulla, där de (med undantag för Grankulla) utgör en rätt liten minoritet. År 2012 var det sammanlagda antalet svenskspråkiga i dessa kommuner närmare 65 000. I Helsingfors var andelen svenskspråkiga år 2012 ca 6 %.

Ca 5 % av finlandssvenskarna bor på så kallade språköar, finska kommuner som har en betydande svenskspråkigt minoritet. De "gamla" språköarna Tammerfors, Kotka, Björneborg och Uleåborg, har mellan 400 och 1 100 svenskspråkiga invånare.¹⁰ Alla dessa städer har en svensk skola och ett svenskt gymnasium. Sammanlagt finns det 16 enspråkigt finska orter som har antingen en svensk skola eller en svensk klass placerad i en finsk skola.¹¹

Antalet tvåspråkiga äktenskap, det vill säga äktenskap mellan

en svensk och en finsk partner, har ökat i Finland sedan mitten av 1970-talet. I dag gifter sig ca 45 % av de svenskspråkiga männen med en finskspråkig kvinna, och ca 35 % av de svenskspråkiga kvinnorna gifter sig med en finskspråkig man. Förekomsten av tvåspråkiga äktenskap varierar lokalt och är vanligast på orter där de svenskspråkiga utgör en rätt liten minoritet. En klar majoritet av de barn som föds i dessa äktenskap registreras numera som svenskspråkiga. Andelen svenskregistrerade barn är högre i tvåspråkiga familjer där modern har svenska som modersmål än i familjer där modern är finskspråkig.

På finskdominerade orter, där andelen tvåspråkiga äktenskap är hög, har en stor del av de svenskregistrerade barnen tvåspråkig bakgrund. De växer upp i familjer där den ena föräldern har svenska och den andra finska som modersmål. Av alla de barn i Helsingfors som föddes åren 2006–2011 och som registrerades som svenskspråkiga tillhörde 65 % sådana tvåspråkiga familjer. I Åbo var motsvarande andel 61 % och i Vasa 37 %. I flera kommuner i Österbotten var andelen tvåspråkiga barn av alla svenskregistrerade barn under 10 %. Å andra sidan var andelen barn från tvåspråkiga familjer i Helsingfors ca 70 %, när man betraktar alla de barn som har minst en svenskspråkig förälder och som därför kan räknas som potentiellt svenskspråkiga. I Österbotten var motsvarande andel ca 20 %.¹² När man diskuterar olika språkliga lösningar i svenska skolor i Finland, är de stora skillnaderna mellan olika regioner och olika orter när det gäller språkförhållandena och förekomsten av tvåspråkiga familjer en synnerligen relevant faktor.

Språket i svenska skolor

Intresset för svenskan i tvåspråkiga familjer kommer till synes i att majoriteten av barnen i dessa familjer numera väljer svensk skola. Detta gäller inte bara barn som har registrerats som svenskspråki-

ga, vilket framgår av att antalet barn som anmäls till svenska lågstadier årligen är ca 10 % större än antalet barn i årskullen som registrerats som svenskspråkiga.¹³ På grund av det stora antalet tvåspråkiga familjer och det faktum att majoriteten av barnen i dessa familjer väljer en svensk skola, har barn från tvåspråkiga familjer stor betydelse för elevunderlaget i svenska skolor på finskdominerade orter. Utan de tvåspråkiga eleverna skulle många svenska skolor troligen vara tvungna att upphöra med sin verksamhet.

Utbildningsstyrelsen publicerade 2001 en kartläggning av eleverna i svenska skolor i årskurserna 1–6 under läsåret 1998–1999. Det var fråga om en enkätundersökning där lärare ombads ge sin bedömning av elevernas språkliga bakgrund och av deras muntliga kompetens i svenska. Kartläggningen visade att antalet och andelen tvåspråkiga och finska elever hade ökat i svenska skolor sedan 1980-talet och uppvisade en stor variation i olika delar av landet. Under det aktuella läsåret var de tvåspråkiga elevernas andel av alla elever i svenska skolor cirka en tredjedel, och de finska och tvåspråkiga eleverna utgjorde sammanlagt 35 % av eleverna. På 1980-talet var de tvåspråkiga elevernas andel cirka en femtedel. I huvudstadsregionen var andelen tvåspråkiga elever 51 %, och dessutom kom 6 % från finska hem.¹⁴

Camilla Kovero redogör i en Magma-studie för en omfattande undersökning där hon jämför elever i 26 olika svenska skolor med varandra.¹⁵ Skolorna låg i mycket olika språkmiljöer, nämligen i den tvåspråkiga Helsingforsregionen, på gamla svenska språköar på finska orter och på svenska orter i Österbotten. Andelen elever från tvåspråkiga och finska hem varierade mellan de olika orterna men också mellan olika skolor och olika åldersgrupper. I Koveros material kom mer än hälften av eleverna i Helsingforsregionen från tvåspråkiga hem. Andelen var högst bland de yngsta eleverna (drygt 70 % i årskurserna 5–6) och minst bland gymnasisterna (ca 50 %). Bara 20 % av eleverna i den yngsta gruppen kom från en-

**Barn från tvåspråkiga
familjer har stor betydelse
för elevunderlaget i
svenska skolor på finsk-
dominerade orter.**

språkigt svenska hem, och andelen är mindre än 40 % också bland gymnasisterna. Andelen elever från finska hem var under 10 %, och den var högst i gymnasiet. I Österbotten var andelen tvåspråkiga elever klart mindre än i södra Finland och varierade på de flesta orter mellan 10 och 20 %. De stora skillnaderna mellan elevunderlaget i svenska skolor i olika delar av landet är alltså något som måste beaktas bland annat när man gör upp planer för hur finskundervisningen ska organiseras i skolorna.

3. Debatten om tvåspråkiga skolor i Finland

Hösten 2011 diskuterade man i finländska media möjligheten att införa tvåspråkiga svensk-finska skolor i Finland. Debattens utgångspunkt var en intervju i Hufvudstadsbladet (Hbl) där en riks-svensk mor till tvåspråkiga svensk-finska barn, som nyligen bosatt sig i Finland, undrade över varför det inte finns några tvåspråkiga skolor i Finland. Inspirerad av denna idé lät Helsingin Sanomat (HS) utföra en Gallup bland föräldrar till barn i skolåldern i Helsingforsregionen. Något överraskande meddelade en majoritet av föräldrarna, av vilka de flesta var finskspråkiga, att de väl kunde tänka sig att placera sitt eget barn i en tvåspråkig svensk-finsk skola.

I en ledarartikel i HS tog man upp tre faktorer som enligt tidningen talar för tvåspråkiga skolor, det vill säga skolor som skulle ha både finska och svenska elever, och där undervisningen skulle ske på båda språken. För det första skulle finska barn och ungdomar då få möjlighet att tillägna sig utmärkta kunskaper i svenska, vilket den normala skolundervisningen oftast inte ger. För det andra skulle en tvåspråkig skola föra de två språkgrupperna närmare varandra och därmed minska på fördomar gentemot den andra språkgruppen, dess språk och dess kultur. Det tredje argumentet var pedagogiskt och gick ut på att undervisning på två språk utvecklar elevernas kognitiva förmåga. Ledarskribenten var dock medveten om de farhågor som förekom på svenskt håll: ”Pelkona on, että ruotsia äidinkielenään puhuvat oppilaat hukkuisivat helposti suomenkielisten oppilaiden mereen.”¹⁶

**Undervisning
på två språk
utvecklar elevernas
kognitiva förmåga.**

Debatten om en tvåspråkig skola handlade bland annat om vilka barn skolan skulle vara avsedd för. I diskussionen kunde två alternativ urskiljas. Enligt det första alternativet (A) skulle den tvåspråkiga skolan ha både svenskspråkiga och finskspråkiga elever, och alla elever skulle undervisas både på svenska och på finska i gemensamma grupper. I det andra alternativet (B) skulle den tvåspråkiga skolan vara avsedd enbart för finskspråkiga (och eventuellt tvåspråkiga) barn och ungdomar. Också i detta fall skulle skolan dock vara ”tvåspråkig”, eftersom eleverna skulle få en del av undervisningen på svenska och en del på finska.

De debattörer som diskuterade eventuella tvåspråkiga skolor ur den svenskspråkiga befolkningens perspektiv var i allmänhet tveksamma eller rent av uttalat negativa mot en skola av modell A, där finska och svenska elever skulle undervisas i samma grupp. Man upplevde de tvåspråkiga skolorna som ett hot mot de svenska skolorna, som man såg som ”grundpelare för svenskans fortlevnad i Finland”.¹⁷ De som förespråkade tvåspråkiga skolor tycks dock inte ha avsett att de tvåspråkiga skolorna skulle ersätta svenska (eller finska) skolor, utan att de istället skulle utgöra ett tredje, betydligt mindre vanligt alternativ.

Debatten i finländska medier hösten 2011 har refererats och diskuterats i två artiklar, som fungerat som underlag för innehållet i detta kapitel.¹⁸ Nedan refereras och diskuteras argument som fördes fram i debatten.

Huvudlinjer i debatten

Enligt forskarna Sally Boyd och Åsa Palviainen¹⁹ kan man urskilja två ideologiska huvudlinjer i debatten, vilka de hänvisar till som en ”preservationistisk” linje respektive en ”idealistisk” linje. Båda linjerna var representerade i både svenska och finska medier, men den preservationistiska linjen var vanligare i den svenska Hbl än i

den finska HS. Preservationisterna argumenterade för att bevara det nuvarande systemet med två separata skolsystem, ett svenskt och ett finskt. En enspråkigt svensk skola är enligt dem det säkraste sättet att skydda svenskan i Finland. Den egna skolan är den bästa garantin för att eleverna ska tillägna sig tillräckliga kunskaper i svenska och en finlandssvensk identitet. Däremot kunde preservationisterna acceptera en tvåspråkig skola av modell B, som skulle vara avsedd för finskspråkiga och eventuellt för sådana tvåspråkiga barn som annars skulle gå i en finsk skola. Några ansåg också att man skulle kunna starta en privat försöksskola med både finska och svenska elever. Det kan kort konstateras att preservationisternas huvudmål var att bevara tvåspråkigheten på samhällsnivå i Finland.

Idealisterna utgick i stället från det nuvarande förhållandet mellan de två språkgrupperna och menade att det vore värdefullt att föra de två språkgrupperna närmare varandra. De sökte därför nya lösningar och var i princip positiva till tvåspråkiga skolor. Vid sidan om samhällets tvåspråkighet ville de tala för individuell tvåspråkighet. Enligt dem bör tvåspråkiga individer ha rätt till tvåspråkiga lösningar vad gäller undervisningens språk.

Idealisterna såg inte heller ökade kontakter mellan svenskspråkiga och finskspråkiga som något hot mot svenskans framtid i Finland. Tvärtom menade de att bättre kunskaper i den andra folkgruppens språk – svenska hos finskspråkiga och finska hos svenskspråkiga – skulle gagna båda parterna och snarare förstärka svenskans ställning i Finland. Idealisterna ansåg därför att en tvåspråkig skola skulle kunna vara ett gott alternativ också för många svenskspråkiga. Idealisterna ville öka tvåspråkigheten inom båda grupperna: ”Ju fler två- och flerspråkiga barn det finns desto bättre – både för dem som individer och för hela samhället.”²⁰

De två ideologiska linjerna skilde sig från varandra framför allt i hur de förhöll sig till tvåspråkigheten. För preservationister-

na var det viktiga att bevara landets tvåspråkighet, och det kunde enligt dem bäst ske genom att svenskspråkiga barn och ungdomar gick i egna skolor och därmed fick modersmålskompetens i svenska och tillägnade sig en finlandssvensk identitet. Idealisterna såg däremot tvåspråkigheten på individnivå som ett eftersträvansvärt mål för både svenskspråkiga och finskspråkiga. De betraktade inte den svensktalande befolkningens kontakter med finskspråkiga och goda kunskaper i finska som ett hot mot svenskheten och svenska språkets framtid i Finland. På en punkt var båda parterna i debatten fullkomligt eniga: ingen ville ifrågasätta värdet av Finlands tvåspråkighet, och ingen såg heller individers tvåspråkighet som ett problem.

Argument för en tvåspråkig skola

De viktigaste argumenten för en tvåspråkig skola som lyftes fram i debatten har att göra med språkkunskaper, framför allt kunskaper i svenska hos finska barn men dessutom också hos tvåspråkiga barn. Både forskning och praktisk erfarenhet har visat att barn och ungdomar som blir undervisade på två olika språk i allmänhet tillägnar sig hög kompetens i båda språken och t.o.m. kan bli ”balanserat tvåspråkiga”. Dessutom framhöll man – i synnerhet på finskt håll – att en gemensam skola för finska och svenska barn skulle föra de två språkgrupperna närmare varandra och skapa en positiv relation till den andra språkgruppen och dess språk och kultur.

Argumenten för en tvåspråkig skola är naturligtvis delvis olika beroende på om skolan är avsedd för finskspråkiga (och eventuellt tvåspråkiga) barn eller för både finskspråkiga och svenskspråkiga barn.

När det gäller *finskspråkiga* barn handlade debatten i huvudsak om deras kunskaper i svenska. Att man på finskt håll i allmänhet var positivt inställd till tvåspråkiga skolor har utan tvekan sin främsta

grund i diskussionen om att den obligatoriska skolundervisningen i svenska inte är tillräckligt effektiv. Genom att gå i en skola där en del av undervisningen ges på svenska skulle finska barn få tillfälle att tillägna sig mycket god kompetens i svenska och i praktiken bli funktionellt tvåspråkiga. Goda kunskaper i svenska skulle vidare ge dem många fördelar både i studier och på arbetsmarknaden.

På svenskt håll upplevde man inte ett motsvarande behov att erbjuda de *svenskspråkiga* eleverna en möjlighet att gå i en tvåspråkig skola. Detta har sin grund i att man snarast känner en stark oro för den svenska språkkompetensen hos elever i den svenska skolan. Eftersom en stor del av eleverna har finska som andra hemspråk och många dessutom bor i en starkt finskdominerad miljö, såg man inte något behov av att stärka elevernas finska. Oron gällde också svensk kunskaperna hos elever från enspråkigt svenska hem: språkvetare har observerat att svenskspråkiga ungdomar bland annat i Helsingforsregionen inte behärskar svenska lika väl som förr.²¹

Argument *mot* en tvåspråkig skola

På finlandssvenskt håll hade man som det framgått ovan i allmänhet en skeptisk och rent av negativ attityd till tvåspråkiga skolor av modell A, där både svenskspråkiga och finskspråkiga skulle undervisas i samma grupp. En sådan skola upplevdes helt enkelt som ett hot mot svenskan.²² Följande citat är representativt för denna ståndpunkt: ”Att införa tvåspråkiga svenskfinska skolor för finlandssvenska barn skulle vara ett allvarligt led i att försvaga svenskans möjlighet till livskraftig fortlevnad i Finland.”²³

Flera debattörer uttryckte sin oro för att den finlandssvenska identiteten skulle bli hotad i en tvåspråkig skola. För svenskspråkiga elever skulle skolgång i en tvåspråkig skola kunna ”leda till en försvagad språklig identitet och identifikation för en språkmino-

ritet”. Detta skulle i sin tur kunna leda till att ”allt fler unga börjar socialiseras in i majoritetsspråket”.²⁴

På svenskt håll befarade man också att tvåspråkiga skolor förr eller senare skulle ersätta de svenska skolorna i Finland. Av de två artiklarna där forskare analyserat debatten framgår dock inte hur debattörerna kommit fram till denna slutsats. Man har sannolikt resonerat så att de tvåspråkiga familjerna – som på många orter är flera än de enspråkigt svenska familjerna – skulle välja en tvåspråkig skola i stället för en svensk skola, ifall denna möjlighet fanns. Dessutom skulle tvåspråkiga skolor kunna locka också enspråkigt svenska familjer som vill ge sina barn en möjlighet att tillägna sig mer eller mindre fullständiga kunskaper i finska. Konsekvensen skulle då bli att elevunderlaget för de svenska skolorna skulle minska, till och med så att antalet svenska elever på många orter inte skulle räcka till för att upprätthålla en svensk skola. Detta skulle kunna bli följderna om tvåspråkiga skolor blev mycket allmänna, om en rätt stor del av de finska skolorna omvandlades till tvåspråkiga skolor, något som av många skäl dock är osannolikt.

Ett annat argument mot tvåspråkiga skolor som förekom i debatten gick ut på att svenskspråkiga elever skulle vara i minoritet i sådana skolor och drunkna i den stora massan av finskspråkiga elever. I den typ av tvåspråkiga skolor som diskuteras nedan har man dock som princip att antalet elever från båda språkgrupperna ska vara lika stort. Dessutom ges minst hälften, i många fall upp till 90 %, av undervisningen på minoritetsspråket, i vårt fall alltså på svenska.

Rädslan för finsk dominans gällde också samtalspråket i skolan: man befarade att eleverna bara skulle tala finska med varandra. Det är dock möjligt för lärarna att med hjälp av olika principer och pedagogiska metoder se till att samtalen i klassrummet sker på det språk som används i undervisningen. Vilket språk eleverna talar

under rasterna har i jämförelse med undervisningsspråket och umgänget i klassrummet mycket liten betydelse.

Det relativt starka motståndet mot tvåspråkiga skolor av modell A på svenskt håll bottnade alltså främst i att den svenska skolan anses som central för svenskheten och dess framtid i Finland. Att alla svenskspråkiga barn också i framtiden ska ha rätt att gå i en svensk skola är något som ingen av debattörerna heller ifrågasatte.

I debatten om tvåspråkiga skolor förde man också fram andra sätt att förbättra språkkunskaperna i svenska hos finskspråkiga (och tvåspråkiga) elever och föra språkgrupperna närmare varandra. Exempelvis kom ordföranden för det svenska lärarförbundet i Hbl med följande förslag: ”Satsa på samarbete över skolgränserna, språkskolor typ Deutsche Schule, elev- och lärarutbyte, språkdu-schar och språkbud. Språkbud och andra extraordinära lösningar kostar, men det är en utgift Finland måste vara beredd att ta.”²⁵ Olika alternativ av detta slag diskuteras nedan i kapitel 7.

**Den svenska skolan anses
som central för svenskheten
och dess framtid i Finland.**

4. Om tvåspråkighet

Tvärtemot vad många tror är tvåspråkighet snarare ett normalt än ett ovanligt fenomen överallt i världen. Denna studie handlar om tvåspråkiga skolor vars mål är att eleverna ska tillägna sig goda kunskaper i ett andraspråk och därmed bli tvåspråkiga. Om man vill ta ställning till ett eventuellt införande av tvåspråkiga skolor i Finland är det viktigt att känna till hur tvåspråkighet utvecklas och vilka konsekvenser den kan få för individen. Tidigare var det mycket vanligt att tvåspråkighet sågs som en risk för barnets utveckling, men sedermera har forskningen visat att riskerna är mindre än man befarat och att tvåspråkighet snarare är en resurs som medför många fördelar för individen.

Innehållet i detta kapitel bygger i huvudsak på tre källor: Ulla Börestams och Leena Huss bok *Språkliga möten – tvåspråkighet och kontaktlingvistik*, som har utkommit i Sverige, min egen bok *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*, som handlar om tvåspråkiga elever i svenska skolor i Finland, och Colin Bakers omfattande bok *Foundations of bilingual education and bilingualism*, som är en internationell klassiker på området.²⁶ I det sista avsnittet i detta kapitel presenteras och diskuteras resultat av undersökningar som handlar om tvåspråkiga elever i svenska skolor i Finland.

Vem är tvåspråkig?

I Finland är det mycket vanligt att man med tvåspråkiga personer avser personer som har ”fullständig” kompetens i två språk. I radio och tv hör man ofta personer som låter lika ”infödda” både på svenska och på finska. Det är möjligt att detta är en finländsk specialitet och en konsekvens av att förutsättningarna för dubbel språkkompetens är synnerligen goda i Finland. Internationellt sett

anses ”fullständig” tvåspråkighet dock snarast som en omöjlighet, eftersom en individ normalt inte kan få lika mycket språklig stimulans för två olika språk. I själva verket är det omöjligt att objektivt mäta graden av tvåspråkighet hos en individ, bland annat för att språkkompetensen uppvisar stor variation också bland enspråkiga personer. En tvåspråkig person behöver inte heller kunna båda språken lika väl, vara ”balanserat tvåspråkig”. Normalt har tvåspråkiga personer en viss ”arbetsfördelning” mellan språken så att de behärskar ordförrådet inom ett visst område bättre på det ena än på det andra språket.²⁷

Traditionellt har man använt fyra olika kriterier för att definiera en tvåspråkig person.²⁸ En person kan anses vara tvåspråkig om han eller hon vuxit upp med två språk i hemmet, behärskar båda språken lika väl, använder båda språken i sitt dagliga liv eller upplever sig själv som tvåspråkig. Många finländare är själva osäkra på om de är tvåspråkiga eller inte. Man kan dagligen använda båda språken, exempelvis det ena språket hemma och det andra på arbetsplatsen, och man kan tala båda språken flytande, men ändå känna sig som antingen svenskspråkig eller finskspråkig. Den språkliga identiteten tenderar att vara rätt stabil, och den behöver inte korrelera med personens faktiska språkkompetens.²⁹ Man kan också ha en tvåspråkig identitet. Då har man kanske vuxit upp med två olika språk, känner en lojalitet mot båda språken, upplever sig själv som medlem av båda språkgrupperna och läser tidningar och skönlitteratur lika gärna på båda språken.

Hur blir man tvåspråkig?

Tidigare var det en allmän uppfattning att barn inte klarar av att utveckla två olika språk parallellt och att man därför borde tala bara *ett* språk med små barn. I sin artikel talar Anna Slotte-Lüttge och hennes medskribenter om att det förekommer en syn på språk och

lärande ”där man menar att individer har en begränsad kapacitet för språk, med en gräns för hur mycket man kan kunna” och tillägger: ”I ett sådant perspektiv tränger ett språk ut ett annat”.³⁰ De kallar detta synsätt för ”ballongperspektiv”: man tänker sig att människan har plats för bara en språkballong i huvudet, varför en ny språkballong skulle ta plats av den första i samma takt som den utvidgas.³¹

Lyckligtvis är människans kapacitet för språk snarast obegränsad. Det finns i princip ingen övre gräns för hur många språk man kan lära sig under sitt liv och hur väl man kan behärska dem. Forskningen har också visat att ett nytt språk inte är något hot mot det första språket. Ett nytt språk hindrar inte att det första språket, modersmålet, kan utvecklas på normalt sätt. Inläring av ett andraspråk sker därför inte på bekostnad av det första språket, förutsatt att man fortsätter att använda och utveckla sitt modersmål på normalt sätt.³² Det är snarare så att språken stöder än hämmar varandra. Flera undersökningar på olika håll i världen har visat att kompetensen i modersmålet och i ett senare inlärt språk tenderar att korrelera med varandra. Ju bättre man kan sitt modersmål, desto lättare är det att förvärva goda kunskaper i ett annat språk. Och omvänt: ju bättre man kan ett andraspråk, desto bättre kunskaper har man sannolikt också i sitt modersmål.³³

Att språken stöder varandra och att kompetensnivån i modersmålet och i senare inlärd språk tenderar att korrelera med varandra har en vetenskaplig förklaring. Människan antas vara utrustad med något som kallas *allmän lingvistisk kompetens*.³⁴ Denna förmåga är inte språkspecifik, och den ligger till grund för färdigheten i alla språk som vi kan.

Ett barn kan bli tvåspråkigt antingen simultant eller successivt. Barnet kan antingen lära sig båda språken parallellt, varvid det får två modersmål, eller så kan barnet exempelvis gå i dagvård eller skola på ett annat språk än sitt modersmål och där lära sig ett nytt språk, ett *andraspråk*.³⁵

**Lyckligtvis är människans
kapacitet för språk
snarast obegränsad.**

För att kunna lära sig ett nytt språk behöver ett barn (och även en vuxen) mycket språklig stimulans och tillfällen att använda språket i naturlig kommunikation. Det andra villkoret är att personen själv vill lära sig språket. Motivation är en förutsättning för all inläring. För små barn är det ytterst viktigt att kunna kommunicera med personer i sin omgivning. När ett finskspråkigt barn kommer till svensk dagvård, så vill barnet snabbt lära sig de andra barnens språk för att kunna kommunicera med dem. Men om mer än hälften av dagvårdsbarnen talar finska, kan det hända att motivationen att lära sig svenska blir rätt svag. Detta gäller också barn som växer upp i tvåspråkiga hem. Om båda föräldrarna talar både finska och svenska med barnet, nöjer sig barnet kanske med att lära sig tala bara det ena språket. Därför har man rekommenderat principen ”en förälder – ett språk” för tvåspråkiga familjer som vill att deras barn faktiskt ska lära sig båda språken.³⁶

Små barn anses vara genetiskt programmerade för att lära sig ett mänskligt språk. Detta förklarar det faktum att alla barn rätt snabbt tillägnar sig det komplexa symbolsystem som ett språk utgör. Den här förmågan avtar dock delvis med åldern. Forskningen har visat att det finns två åldersgränser som har betydelse för tillägnet av ett andraspråk. Den ena går ungefär vid fem års ålder och innebär att den som börjar tillägna sig ett andraspråk senast i denna ålder, exempelvis i dagvården, har mycket goda chanser att uppnå modersmålskompetens i språket. Den andra gränsen går vid puberteten. Efter ca 15 års ålder är det i praktiken omöjligt att uppnå infödd kompetens i ett nytt språk. Sena inlärare kan sällan tala andraspråket utan en viss brytning, och det förekommer också små brister i deras grammatiska kompetens. Detta betyder naturligtvis inte att det inte skulle vara möjligt att ännu i vuxen ålder lära sig nya språk och med framgång kommunicera på dessa språk.³⁷

Språket som kommunikation och som tanke

När det gäller språkkompetens är det viktigast att man behärskar *ett* språk väl. Man ska alltså ha normal modersmålskompetens i minst ett språk. Språket är nämligen inte bara ett kommunikationsmedel, utan det är också vårt tankeinstrument.³⁸ Vi behöver språkliga begrepp för att kunna ta emot och processa information. Det räcker med ett tillräckligt stort begreppsförråd i *ett* språk, men det är en extra tillgång att ha det i två olika språk.

Små barn lär sig vanligen mycket fort att tala ett andraspråk. Om ett barn placeras i dagvård där verksamheten sker på ett annat språk än barnets modersmål, är det möjligt att barnet redan efter ett halvt år förstår nästan allt som sägs på dagvården och även i viss mån kan uttrycka sig på det nya språket. Att tala ett språk flytande, till och med felfritt, i vardagliga situationer är något som barn normalt lär sig på några få år. Det är dock ett misstag att tro att barnet då *kan* språket. Det flytande talspråket räcker nämligen inte till i mera krävande kognitiva processer.³⁹

Inom tvåspråkighetsteorin skiljer man ofta mellan två olika typer av språkkompetens, som här kallas *kommunikativ kompetens* respektive *kognitiv kompetens*.⁴⁰ Den kommunikativa kompetensen⁴¹ används i vardagliga samtal i vardagliga situationer. Den kognitiva kompetensen⁴² behövs som namnet säger i kognitivt mer krävande ("akademiska") sammanhang, såsom på högre stadier i skolan, i akademiska studier och i många uppgifter i arbetslivet. Den som inte innehar kognitiv kompetens i skolans språk, har svårare att ta till sig och bearbeta abstrakt information på detta språk, vilket kan leda till sämre skolframgång. Att utveckla kognitiv kompetens i ett nytt språk tar betydligt längre tid än att utveckla ett flytande talspråk.⁴³

Språkligt skiljer sig den enklare och den mer krävande typen av språkkompetens från varandra i fråga om ordförråd och gramma-

**Språket är inte bara
ett kommunikations-
medel, utan det är också
vårt tankeinstrument.**

tisk komplexitet. För att kunna förstå och själv använda det mer abstrakta "akademiska" språket måste man behärska ett betydligt större och delvis annorlunda ordförråd än i vardagliga samtal. Dessutom ska man förstå och kunna bilda grammatiskt komplexa meningar. Den kognitiva kompetensen tillägnar man sig i huvudsak i skolan. För ett tvåspråkigt barn som har svag grund i skolans språk kan det vara en övermäktig uppgift att tillägna sig det mer abstrakta och komplexa språk som används i läromedel och i undervisning i olika ämnen. Om barnet inte heller får någon undervisning på sitt modersmål, finns risken att den kognitiva kompetensen blir svag i båda språken.

Tvåspråkighet och kognitiv utveckling

Att vara tvåspråkig har olika konsekvenser för ett barn. Tvåspråkigheten påverkar inte bara barnets språk och identitet utan den har också visat sig ha konsekvenser för barnets kognitiva och intellektuella utveckling.⁴⁴

Under tidernas lopp har uppfattningarna om tvåspråkiga barns kognitiva utveckling varierat. En intuitiv uppfattning var länge att det är en stor belastning för barnets kognitiva kapacitet att lära sig två språk eller att tvingas att gå i skola på ett språk som inte är barnets modersmål. De första forskningsresultaten från första halvan av 1900-talet stödde faktiskt denna uppfattning. När man i USA testade spansktalande invandrarbarn som gick i engelskspråkig skola – och som man alltså betraktade som tvåspråkiga – visade det sig att de klarade sig sämre i olika språkliga och icke-språkliga test än engelsktalande medelklassbarn i samma skola. Senare upptäckte man dock att den verkliga orsaken till de svaga resultaten inte var barnens tvåspråkighet utan det faktum att de delvis testades på engelska, som inte var deras modersmål, och att de hade en lägre social bakgrund än de engelsktalande barn som de jämfördes med.⁴⁵

När man i Kanada senare testade tvåspråkiga fransk-engelska barn och jämförde deras testresultat med enspråkiga fransktalande barns, fick man helt annorlunda resultat.⁴⁶ I detta fall valdes för undersökningen balanserat tvåspråkiga barn vars kompetens i franska och engelska var på samma nivå. Den enspråkiga fransktalande kontrollgruppen bestod av utvalda barn, som i fråga om ålder, kön och social status ”matchade” de tvåspråkiga barnen. Det visade sig att de tvåspråkiga barnen *i medeltal* klarade sig något bättre än de enspråkiga barnen i både språkliga och icke-språkliga test av olika slag. De var till och med något bättre i vissa test i franska än enspråkiga fransktalande barn.

Senare har många undersökningar på olika håll i världen gett liknande positiva resultat. Det tycks finnas ett positivt samband mellan (balanserad) tvåspråkighet och kognitiv utveckling, vilket också kan ha betydelse för barnets skolframgång.⁴⁷ Undersökningsresultaten har dock också utsatts för kritik. Man har exempelvis frågat sig vad som är orsak och vad som är verkan, då barn som lyckats uppnå balanserad tvåspråkighet också klarar sig bra i vissa typer av kognitiva test. Man har bland annat hänvisat till att de föräldrar som sätter sitt barn i en tvåspråkig skola tenderar att själva ha rätt hög utbildning. Det kan vara fråga om relativt ambitiösa föräldrar som är beredda att satsa mycket på sitt barns utveckling. Är det alltså dessa positiva bakgrundsfaktorer som gör att barnet dels har lätt att tillägna sig två olika språk och dels klarar sig bra också i icke-språkliga intelligenstest?⁴⁸

En intressant fråga är vad de positiva effekterna av tvåspråkighet kan bero på. Tvåspråkighet hos barn tycks leda till ökad kognitiv flexibilitet, bättre förmåga till abstrakt, analytiskt och kreativt tänkande och större beredskap att ta emot och bearbeta ny information.⁴⁹ Genom att de behärskar två olika språk har tvåspråkiga barn ett betydligt större begreppsförråd än enspråkiga barn, vilket betyder att de har ett effektivt tankeinstrument. Tvåspråkiga barn

har också i genomsnitt en starkare språklig medvetenhet än enspråkiga barn. De har lättare att skilja mellan ett ord och dess betydelse, iakttä och analysera språkliga fenomen och korrigera ogrammatiska satser. Det är också vetenskapligt bevisat att tvåspråkiga personer i genomsnitt har lättare att tillägna sig främmande språk än enspråkiga personer.

En förklaring kan vara att tvåspråkiga genom sin dubbla språkfärdighet har två olika perspektiv på språket och på världen. Alla saker har för dem minst två olika namn och allt kan uttryckas på flera än ett sätt. Tvåspråkiga individer är också tvungna att ständigt lösa språkliga och kommunikativa problem, när språken skiljer sig från varandra eller när de inte genast hittar ett lämpligt uttrycksätt. En viss mängd av extra belastning för hjärnan är antagligen kognitivt utvecklande för individen. En intressant nyligen gjord iakttagelse, är att tvåspråkiga personer inte är lika benägna att på äldre dagar drabbas av demens som enspråkiga personer. Också detta antas hänga ihop med att de är tvungna att anstränga sin hjärna mera än enspråkiga individer. Allt detta tyder på att tvåspråkighet ingalunda är en belastning som hämmar individens språkliga och kognitiva utveckling, utan att den extra ansträngning som tvåspråkighet innebär i själva verket är till gagn för individens språkliga kompetens och hans eller hennes kognitiva kapacitet.

Tvåspråkiga elever i svenska skolor

På 1980-talet började barn från tvåspråkiga hem bli en allt mera synlig grupp i svenska skolor i Finland, i synnerhet i huvudstadsregionen. Det ökade antalet tvåspråkiga (och även finska) barn i svenska skolor ledde till att det gjordes flera undersökningar vilkas syfte var att utreda hur väl tvåspråkiga elever behärskade svenska i jämförelse med enspråkigt svenska barn och hur eventuella brister i de tvåspråkiga barnens svenska språkfärdighet påverkade deras

skolframgång. Tonvikten i dessa undersökningar låg på den skriftliga färdigheten och elevernas skolbetyg.⁵¹

Generellt kan man konstatera att forskarna inte fann några dramatiska skillnader mellan tvåspråkiga och svenska elever i medeltal. Skillnaderna mellan flickor och pojkar och mellan barn från olika socialgrupper var i allmänhet större än skillnaderna mellan språkgrupperna.

I språktest i svenska fick svenskspråkiga elever inte oväntat något bättre resultat än tvåspråkiga barn i medeltal.⁵² Variationen var stor i båda grupperna men ännu större bland de tvåspråkiga än bland de enspråkiga. I finska språktest presterade tvåspråkiga elever i genomsnitt något sämre än enspråkigt finska elever i en finsk kontrollgupp. Det ska dock påpekas att undervisningen i modersmålsinriktad finska (mofi) ännu inte införts i svenska skolor på 1980-talet. Nästan hälften av de tvåspråkiga eleverna kunde i ljust av testresultaten betraktas som balanserat tvåspråkiga, medan ca en fjärdedel fick svaga resultat både i svenska och finska test.

Kunskaperna i svenska och finska korrelerade statistiskt med varandra. Detta gällde såväl tvåspråkiga som enspråkigt svenska elever, även om sambandet var starkast bland de elever som hade tvåspråkig bakgrund. Språkkompetensen uppvisade också ett klart samband med skolframgången. De tvåspråkiga elever som klarade sig bra i både svenska och finska språktest hade till och med något bättre skolbetyg än enspråkigt svenska elever. De tvåspråkiga elever som inte hade modersmålsliknande språkkompetens i vare sig svenska eller finska hade klart sämre skolframgång än de övriga eleverna. Detta stämmer överens med internationella forskningsresultat om sambandet mellan dubbel språkkompetens, kognitiva färdigheter och skolframgång.

Som helhet visade undersökningen att det är fullt möjligt för ett barn med tvåspråkig bakgrund att utveckla infödd kompetens i både svenska och finska i en svensk skola.

**Det är fullt möjligt för
ett barn med tvåspråkig
bakgrund att utveckla infödd
kompetens i både svenska
och finska i en svensk skola.**

I slutet av 1990-talet lät Utbildningsstyrelsen utföra en enkätundersökning i svenska lågstadieskolor i Finland, där man kartlade relationen mellan elevernas språkbakgrund och deras muntliga kompetens i svenska.⁵³ Lärarna ombads bland annat bedöma elevernas muntliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå svenska och tala svenska flytande och utan brytning, på en skala mellan 0 (mycket bristfälliga kunskaper) och 3 (normal modersmålskompetens). Ca 65 % av de tvåspråkiga eleverna låg enligt lärarnas bedömning på nivå 3 och hade modersmålskompetens i talad svenska. Ca 31 % ansågs vara på nivå 2, vilket betyder att de förstod och talade svenska relativt bra och men att en viss påverkan från finskan kunde skönjas i deras tal. Så gott som alla (97,5 %) enspråkigt svenska elever var på nivå 3. Bland de finskspråkiga eleverna var ”fullständiga” muntliga kunskaper i svenska mycket mer sällsynt: bara 21 % ansågs vara på nivå 3. Ett glädjande resultat var att kunskaperna i svenska förbättrades klart mellan årskurserna 1 och 6 hos både tvåspråkiga och finskspråkiga elever. I årskurs 6 tillhörde ca 71 % av de tvåspråkiga eleverna enligt lärarnas bedömning nivå 3, och så gott som alla andra var på nivå 2.

Utbildningsstyrelsen har regelbundet låtit utföra kartläggningar av inlärningsresultaten i olika ämnen i grundskolan. År 2010 gjordes en lägeskartläggning i ämnet modersmål och litteratur i årskurs 9 i svenska skolor.⁵⁴ Skillnaderna mellan elever med olika språklig bakgrund visade sig vara obetydliga och de var inte statistiskt signifikanta. Den grupp som hade det högsta språkindexet, alltså använde mest svenska i sitt dagliga liv, hade inte systematiskt de bästa provresultaten.

I flera internationella PISA-undersökningar har finländska skolelever fått utmärkta resultat. När det gäller resultatet i läsförståelse har det visat sig att elever i finska skolor i genomsnitt fått något bättre resultat än elever i svenska skolor i Finland. Vid Pedagogiska forskningsinstitutet vid Jyväskylä universitet har man

gjort en analys av faktorer som kan förklara denna skillnad. Något överraskande visar utredningen att elever i svenska skolor på finskdominerade orter i genomsnitt fått bättre resultat än elever på svenskdominerade orter. Resultatet kan tolkas så att den höga andelen tvåspråkiga elever i svenska skolor exempelvis i Helsingforsregionen inte behöver betyda att elevernas prestationer i svenska i genomsnitt blir sämre än i svenska skolor med få tvåspråkiga elever.⁵⁵

Som det framgått ovan klarar sig majoriteten av de tvåspråkiga eleverna bra i den svenska skolan och tillägnar sig god kompetens i svenska. Men detta gäller inte alla elever som kommer från tvåspråkiga hem. På svenskt håll har det tidvis förts en diskussion om huruvida den svenska skolan har skyldighet att ta emot alla de elever som anmäls till skolan, oberoende av om dessa har tillräckliga kunskaper i skolans undervisningsspråk eller inte. Den svenska skolan finns ju till för barn som har svenska som modersmål, och den ska inte vara en språkskola för barn med annat modersmål.⁵⁶ Man har därför diskuterat möjligheten att göra en bedömning av tvåspråkiga barns kunskaper i svenska innan de antas till skolan.⁵⁷ Det är dock en allmän åsikt att den svenska skolan ska ta emot alla barn som vill gå i en svensk skola. Orsaken kan vara både skolpolitisk och språkpolitisk. I många skolor utgör de tvåspråkiga eleverna en så stor grupp att skolans existens i praktiken är beroende av dem.⁵⁸

5. Tvåspråkiga skolor i världen

Med tvåspråkig skola avses en skola där två olika språk används som *undervisningsspråk*.⁵⁹ Målet är fullständig tvåspråkighet, det vill säga infödd eller nästan infödd kompetens för samtliga elever i båda språken. Eleverna kan antingen tillhöra samma språkgrupp eller så kan de komma från två olika språkgrupper, varvid båda gruppernas modersmål används i undervisningen.

Tvåspråkiga skolor är inget nytt och inte heller något sällsynt fenomen. I vissa samhällen har sådana i någon form funnits i alla tider, och sedan 1960-talet har de blivit allt mer populära, i synnerhet i USA men numera också i Europa, Afrika och Asien. Litteraturen om tvåspråkiga skolor är omfattande. I detta kapitel presenteras några typer av tvåspråkiga skolor som förekommer i världen och forskningsresultat som visar vilken kompetensnivå eleverna uppnår i de två språken samt hur väl de klarar sig i olika skolämnen i jämförelse med elever som går i vanliga enspråkiga skolor. Innehållet bygger i huvudsak på två omfattande verk, nämligen Colin Bakers bok *Foundations of bilingual education and bilingualism* (2011) och Ofelia Garcías bok *Bilingual education in the 21st century. A global perspective* (2009). Avslutningsvis diskuteras de praktiska möjligheterna att i Finland införa en tvåspråkig skolmodell av typ ”tvåvägsspråkbad”.

Föräldrar med olika språklig bakgrund har olika motiv för att välja en tvåspråkig skola för sina barn. När det gäller *minoritetspråkstalande* barn handlar det först och främst om *språkbevarande*, det vill säga att barnen ska kunna bevara och utveckla sitt *förstaspråk*, sitt modersmål (nedan förkortat S1). Dessutom behöver dessa barn lära sig samhällets majoritetsspråk, som för dem är ett

andraspråk (förkortat S2). När det gäller *majoritetsspråkstalande* barn anses tvåspråkighet, det vill säga fullständiga kunskaper i två olika språk, ha ett värde i sig. Det andra språket (S2) kan vara ett minoritetsspråk, exempelvis spanska i USA, eller det kan vara ett så kallat prestigespråk som inte talas i det egna landet, exempelvis engelska, tyska eller franska. De majoritetsspråkstalande familjer som väljer en tvåspråkig skola för sitt barn menar att barnet kommer att ha praktisk nytta av hög kompetens i ett annat språk. Att behärska ett minoritetsspråk som talas av en del av befolkningen i det egna landet kan exempelvis ge bättre arbetsmöjligheter; kunskaper i svenska i Finland är ett exempel på detta. Utmärkta kunskaper i ett "stort" språk som franska, ryska eller kinesiska, har också ett stort värde på arbetsmarknaden, som i detta fall sträcker sig utanför det egna landets gränser.

Forskningen har visat att studier i en tvåspråkig skola, där barnet undervisas turvis på det ena och det andra språket, är ett mycket effektivare sätt att lära sig ett nytt språk än vanlig undervisning i främmande språk. Detta beror på den stora mängden av språklig stimulans och möjligheterna att använda språket i naturlig kommunikation, i autentiska språksituationer av varierande slag. I en tvåspråkig skola kan eleverna uppleva två språkmiljöer, där de får rikligt med stimulans i både muntlig och skriftlig form på två olika språk. När cirka hälften av eleverna talar det ena undervisningsspråket som modersmål och andra hälften det andra språket, får alla elever en naturlig kontakt med infödda talare av det andra språket. Detta skiljer tvåspråkiga skolor från språkbadsskolor, där det är bara läraren som har undervisningsspråket (elevernas andraspråk) som modersmål.

Tyvärr är det bara en liten del av de minoritetsspråkstalande barnen i världen som får möjlighet att gå i en skola där de kan utveckla sitt förstaspråk. Oftast går minoritetsspråkstalande barn i skola på samhällets majoritetsspråk, eller alternativt undervisas de först på sitt modersmål innan de anses vara språkligt mogna att

delta i undervisning på majoritetsspråket. Detta har setts som en jämlikhetsfråga: genom att barnen tillägnar sig majoritetsspråket anses de få samma möjligheter som andra barn i skolan och senare i studierna och i arbetslivet. Då beaktar man dock inte det faktum att goda kunskaper i förstaspråket snarare skulle stödja än försämra inlärnigen av det nya språket. Dessutom förnekar man individens rätt till sin egen identitet, sitt språk och sin kultur. I stället för språkbevarande är målet *språkbyte*, det vill säga att barn som talar ett minoritetsspråk ska övergå till att i huvudsak tala det språk som är landets majoritetsspråk.

Olika typer av tvåspråkiga skolor

Colin Baker presenterar i sin bok en typologi över tvåspråkig undervisning som omfattar 10 olika modeller.⁶⁰ Av dessa presenteras här bara de som har tvåspråkighet som mål. De tillhör två olika kategorier, nämligen (A) modeller som är avsedda för språkliga minoriteter och (B) modeller som i huvudsak är avsedda för majoritetsspråkstalande barn. Av nedanstående uppställning framgår hur modellerna skiljer sig från varandra i fråga om mål, elevunderlag och bruket av olika undervisningsspråk. Med S1 avses elevens modersmål och med S2 hans eller hennes andraspråk.

A. Tvåspråkig undervisning för minoritetsbarn

1. Skola för minoritetsspråkstalande barn

Mål: Språkbevarande (S1) + goda kunskaper i majoritetsspråket (S2)

Elever: Barn med ett minoritetsspråk som S1

Undervisningsspråk: S1 och S2, med tonvikt på S1

2. Tvåspråkig skola (= B.1)

Mål: Införd kompetens på akademisk nivå i S1 och S2

Elever: Barn med ett minoritetsspråk (S1) som modersmål + barn med samhällets majoritetsspråk (S2) som modersmål. Alla elever undervisas i samma grupp.
Undervisningsspråk: S1 och S2, med tonvikt på S1

B. Tvåspråkig undervisning för majoritetsbarn

1. Tvåspråkig skola (= A.2)

Mål: Infödd kompetens i modersmålet (S1) och ett minoritetsspråk (S2)

Elever: Barn med majoritetsspråket som S1 + barn med minoritetsspråket som S1. Alla elever undervisas i samma grupp.

Undervisningsspråk: S1 och S2, med tonvikt på S2 (minoritetsspråket).

2. Språkskola med S1 + ett (eller flera) prestigeespråk som undervisningsspråk

Mål: Fullständiga kunskaper i S1 + i minst ett (annat) prestigeespråk (S2)

Elever: Barn med samma S1 (samhällets majoritetsspråk)
Undervisningsspråk: S1 och S2 (och S3).

3. Språkbud ("tidigt fullständigt språkbud")

Mål: funktionell tvåspråkighet med fullständiga kunskaper i S1 och mycket goda kunskaper i S2 (vanligen samhällets minoritetsspråk)

Elever: Barn med samma S1 (vanligen samhällets majoritetsspråk)

Undervisningsspråk: i dagvård/förskola och i de första årskurserna enbart S2, senare en ökad andel S1

4. CLIL ("Content and language integrated learning")

Mål: goda kunskaper i S2 (oftast engelska)

Elever: Barn i vanlig enspråkig skola, med samma S1
Undervisningsspråk: mest S1, en del av undervisningen ges på S2

Av de ovanstående modellerna är det tre som förekommer i Finland, nämligen språkbad (i huvudsak svenskt språkbad för finska barn), CLIL (i huvudsak på engelska) och språkskolor med modersmålet + ett prestigespråk som undervisningsspråk (finska + tyska, franska eller ryska). Språkbadsskolorna är den enda modellen där svenska och finska används som undervisningsspråk för samma barn. Det är visserligen rätt vanligt att en finsk och en svensk skola verkar i samma skolbyggnad, men det är inte fråga om en tvåspråkig skola utan om så kallad samlokalisering av två separata skolor. I dessa skolor finns utmärkta möjligheter till samarbete också i undervisningen. Dessa fyra modeller behandlas närmare i kapitel 7.

Dual language bilingual education = tvåvägsspråkbad

Om det blir aktuellt i Finland att starta tvåspråkiga skolor, där båda nationalspråken används som undervisningsspråk, är det två av de ovanstående modellerna som kan komma i fråga. I den ena modellen skulle finskspråkiga och svenskspråkiga elever undervisas i samma grupp, turvis på båda språken. Denna modell skulle vara ett slags *tvåvägsspråkbad*, där finskspråkiga badar i svenska och svenskspråkiga i finska. I den andra modellen skulle skolan vara avsedd för antingen finskspråkiga eller svenskspråkiga elever, och eleverna skulle få undervisning både på svenska och på finska. Elever med olika modersmål skulle i denna modell alltså hållas isär.

I detta avsnitt diskuteras den modell för en tvåspråkig skola som presenterades i föregående avsnitt i punkt A.2 och B.1. Både minoritetsspråkstalande och majoritetsspråkstalande elever undervisas i denna modell i samma grupp. Skolor av denna typ har blivit allt mer populära bland annat i USA. Modellen har många namn, förutom ”dual language bilingual education” även ”two way bilingual education” och ”two way immersion”. På svenska har man använt

**Språkbadsskolorna är
den enda modellen där
svenska och finska används
som undervisnings-
språk för samma barn.**

benämningen *tvåvägsspråkbad* Här används benämningarna ”tvåspråkig skola” och ”tvåvägsspråkbad”.

I USA är det ena undervisningsspråket i tvåspråkiga skolor ofta ett invandrarspråk, vilket skiljer dem från en eventuell tvåspråkig svensk-finsk skola i Finland. Den första skolan av denna typ startade i Florida i USA år 1963. Initiativet kom från kubanska familjer som ville att deras barn skulle bevara sitt modersmål spanska för att – ifall omständigheterna i Kuba senare skulle tillåta det – kunna återvända till sitt hemland. Men dessutom skulle barnen tillägna sig goda kunskaper i engelska. Undervisningen skedde delvis på spanska, delvis på engelska, och elevunderlaget bestod av både spanstalande och engelsktalande barn. Redan under 1960-talet grundades flera liknande skolor i Florida, och sedermera har antalet tvåspråkiga skolor vuxit kontinuerligt i USA. Enligt Baker fanns det runt år 2010 cirka 350 olika skolor i USA som följde ett tvåspråkigt undervisningsprogram av denna typ.⁶¹ Det vanligaste minoritetsspråket i dessa skolor var spanska, som globalt sett tillhör de stora språken, varför det är relativt lätt att locka barn från engelsktalande familjer till dessa skolor.

De typiska tvåspråkiga skolorna i USA följer vissa gemensamma principer.⁶² För det första ska fördelningen mellan majoritetseleverna och minoritetseleverna vara så jämn som möjligt, alltså ungefär 50:50, för att inte det ena eller det andra språket ska bli för dominerande som ett samtalspråk i skolan. För det andra ska minst 50 % av undervisningen ske på minoritetsspråket. De två språken används turvis som undervisningsspråk, ofta under olika perioder vars längd kan variera. Under varje period förväntas eleverna kommunicera med läraren och med varandra på det språk som används som undervisningsspråk.

Förutom att det ska råda en numerär balans mellan språkgrupperna är det viktigt att elevgrupperna är jämställda också socialt.

Om minoritetsspråket har låg status i samhället finns risken att också skolan får låg status och att föräldrar till majoritetsbarn inte gärna placerar sitt barn i den. Skolan ska också hålla hög standard vad gäller undervisningens kvalitet. Eleverna ska alltså uppnå goda resultat i olika skolämnen och ligga på minst samma nivå som motsvarande enspråkiga barn i fråga om skolframgång. Vad gäller själva substansen i undervisningen följer de tvåspråkiga skolorna samma undervisningsprogram som motsvarande enspråkiga skolor.

En viktig princip är att båda språken ska ha lika hög status i skolan. Båda språkgruppernas kultur ska respekteras på samma sätt och få lika mycket uppmärksamhet i skolans verksamhet. Till exempel ska alla skyltar och all information vara på båda språken.

Den tvåspråkiga undervisningen ska helst inledas i dagvård eller förskola, som då fungerar som ett slags tvåvägsspråkbadsskola för majoritets- och minoritetsspråkstalande barn. Meningen är att barnen ska inhämta sådana kunskaper i båda språken att de kan följa undervisning på båda språken när de börjar i årskurs 1 i skolan.

Lärarna är ofta tvåspråkiga och en del av dem kan också undervisa på båda språken, vid olika tillfällen. Det händer också att två lärare, med olika modersmål, bildar ett par och samarbetar med varandra, för att tillsammans planera undervisningen i ett visst ämne. En bra men kostsam lösning är att två lärare med olika modersmål är närvarande under samma lektioner, för att vid behov kunna hjälpa de elever som av språkliga skäl har svårt att följa med undervisningen.

I princip förväntas eleverna tillägna sig båda språken genom att dessa används som undervisningsspråk. Dessutom använder eleverna båda språken i kommunikation med olika lärare och skolkamrater. Det förekommer också att det ges formell undervisning i de två språken som stöd för den informella inlärningen. Alla elever

kan också delta i sedvanlig modersmålsundervisning i båda språken.

Relationen mellan språken

Om en del av eleverna i den tvåspråkiga skolan tillhör en språklig minoritet, finns det en uppenbar risk för att majoritetsspråket blir det dominerande språket i samtal mellan språkgrupperna och i samtal mellan de elever som har minoritetsspråket som modersmål. Eftersom målet är att båda grupperna ska tillägna sig varandras modersmål och utveckla i det närmaste fullständig behärskning av båda språken, är det bäst om båda språken används i lika hög grad i all kommunikation i skolan. Detta förutsätter att de majoritetsspråktalande eleverna snabbt lär sig tala minoritetsspråket så att de kan kommunicera på detta språk. Av denna orsak prioriteras minoritetsspråket som undervisningsspråk i dagvården/förskolan och under de första åren i skolan. En väl fungerande modell är den där upp till 90 % av undervisningen i början sker på minoritetsspråket. I de högre årskurserna närmar sig proportionerna mellan språken 50 % + 50 %. En annan faktor som bidrar till att eliminera eller förminska majoritetsspråkets dominans är att båda elevgrupperna är lika stora. Det ska alltså inte vara så att minoritets eleverna utgör en minoritet också i skolan.

I en tvåspråkig skola är det viktigt att ha fasta principer för bruket av respektive språk i muntlig interaktion i klassrummet. Eleverna förväntas tala det språk i klassrummet som används som undervisningsspråk under den aktuella lektionen; ett undantag är kontrollerad så kallad *translanguaging*. När det gäller att fördela undervisningen mellan de två språken kan man följa olika principer. Språket kan växla under olika perioder (dagar, veckor, månader) så att all undervisning under en viss period ges på det ena språket och under andra perioder på det andra språket. Språket kan

också växla beroende på läraren eller ämnet, så att alla lärare alltid undervisar på sitt eget språk, eller så att olika ämnen undervisas på olika språk. Tvåspråkiga barn brukar associera språken med exempelvis olika personer och platser, varför det inte behöver vara svårt för dem att växla mellan språken i olika sammanhang.

I en tvåspråkig skola måste lärarna ta ställning till hur de ska förhålla sig till att eleverna ofta talar "fel" språk eller blandar språken genom att använda ord och uttryck ur det andra språket. Ett sådant beteende är normalt bland tvåspråkiga individer i alla samhällen och brukar kallas *kodväxling* (kod = språk).⁶³ Kodväxling upplevs ofta som ett tecken på bristande språkkompetens men den behöver inte vara det; det är snarare fråga om ett sätt att kommunicera som är naturligt för tvåspråkiga individer.

Tidigare ansågs det viktigt att hålla språken strikt i sär, och attityderna till alla former av språkblandning i skolan var mycket negativa. Ett särhållande av språken sågs som ett villkor för att de två språken skulle kunna utvecklas på ett optimalt sätt. I dag börjar denna syn vara något föråldrad. Att kombinera två olika språk i undervisningen ses inte längre nödvändigtvis som en risk utan snarare som en särskild språkpedagogisk resurs. Växling mellan två olika språk är ett naturligt sätt för tvåspråkiga individer att kommunicera med personer som kan båda språken. Så menar García och Baker att *translanguaging*, kontrollerad, avsiktlig växling mellan två olika språk, snarast bör vara naturligt i tvåspråkiga skolor, där eleverna spontant rör sig mellan båda sina språk.⁶⁴ Kunskaperna i de två språken utgör sammantagna en stark språklig resurs, och det är bara förnuftigt att i undervisningen dra nytta av hela denna resurs.

I en tvåspråkig skola, där eleverna och lärarna kan två olika språk, kan man använda translanguaging som en pedagogisk metod.⁶⁵ Då kan man under samma lektion använda undervisningsmaterial på båda språken och diskutera materialet på ett och samma språk. Man kan också översätta från det ena språket till det andra

**Att kombinera två olika
språk i undervisningen ses
inte längre nödvändigtvis
som en risk utan som en
språkpedagogisk resurs.**

och jämföra språken med varandra, vilket ökar den språkliga medvetenheten hos eleverna. En flexibel, parallell användning av båda språken är något som enligt García förväntas av oss i dagens globaliserade värld: "In our globalized world, the ability to use two or more languages flexibly is a must."⁶⁶

Inlärningsresultat i tvåspråkiga skolor

Ett stort antal undersökningar i USA har visat att elever som går i tvåspråkiga skolor av typ tvåvägsspråkbad uppnår goda resultat i skolan.⁶⁷ I en rätt färsk sammanfattning av resultaten konstaterar forskarna att "there is sufficient research to demonstrate the positive impact of high-quality Dual Language programs to promote bilingual, biliterate, content area, and multicultural competences"⁶⁸. De positiva resultaten gäller både språkutvecklingen och den allmänna skolframgången.

Det viktigaste övergripande resultatet är att möjligheterna att i skolan utveckla sin modersmålskompetens har en positiv effekt på minoritetsbarnens utveckling i andraspråket engelska. Läskunigheten i engelska har visat sig vara bättre hos de spansktalande barn som har gått i en tvåspråkig skola än hos dem som gått i en enspråkig skola på engelska. I och med att barnen tillägnar sig god kompetens både i förstaspråket och i andraspråket påverkas också deras allmänna skolframgång på ett positivt sätt.

Elever som gått i tvåspråkig skola av typ tvåvägsspråkbad tenderar att i genomsnitt prestera något *bättre* än elever i vanliga enspråkiga skolor i olika ämnen, alltså inte bara i språk utan också i matematik. Detta gäller såväl barn som tillhör en språklig minoritet som dem som tillhör den språkliga majoriteten. Forskning har också visat att inläring av ett andraspråk *inte* har någon negativ effekt på majoritetsbarnens kompetens i modersmålet, snarare tvärtom.

Tvåspråkiga skolor där eleverna har olika modersmål har också

visat sig påverka elevernas interkulturella attityder och beteenden i en positiv riktning. Eleverna lär sig att uppskatta både sin egen och andra elevers kultur och språk. De lär sig att umgås på naturligt sätt med personer som tillhör en annan språkgrupp. Personer som gått i tvåspråkig skola anses i allmänhet vara mer toleranta än andra gentemot andra etniska grupper och kulturer.

Man måste dock notera att det aldrig är helt säkert vilka faktorer det är som ligger bakom de positiva inlärningsresultaten. Trots att forskarna försöker eliminera den sociala faktorns betydelse, kan det ändå vara så att de föräldrar som väljer en tvåspråkig skola har högre ambitioner för sitt barn än andra föräldrar och att de också är beredda att satsa mera på barnets skolgång än andra. Det är också möjligt att de lärare som väljer att undervisa i en tvåspråkig skola är bättre pedagoger eller mer motiverade för sitt arbete än lärare i vanliga skolor. Å andra sidan kan man inte förneka den dubbla språkliga stimulansens betydelse före barnets språkliga och kognitiva utveckling, eftersom den har bevisats i en rad undersökningar.

Tvåvägsspråkbad – något för Finland?

Ifall man i Finland vill introducera en tvåspråkig skolmodell där både finskspråkiga och svenskspråkiga elever skulle undervisas i samma grupp och båda språken skulle användas som undervisningsspråk, förefaller tvåvägsspråkbad ("dual language bilingual education") vara ett intressant alternativ. I USA är det andra undervisningsspråket visserligen vanligen ett minoritetsspråk med lägre social status än majoritetsspråket engelska. I Finland har vi snarare att göra med två prestigepspråk, i och med att båda språken är nationalspråk och har hög status i samhället.

För att eleverna ska kunna följa undervisning på två olika språk ska de ha tillräckliga kunskaper i båda språken. Det är möjligt att kontrollera språkkunskaperna med språktest i början av årskurs 1.

De barn som inte kommer från ett tvåspråkigt hem kan tillägna sig grundläggande kunskaper i sitt andraspråk i språkbadsdagvård eller i språkbadsförskola, som lämpligen kan fungera som en del av den tvåspråkiga skolan. Det kan antingen innebära tvåvägsspråkbildning, så att elever ur båda språkgrupperna undervisas i samma grupp, eller så kan finska och svenska barn undervisas i separata grupper i början. Eftersom finskan på de flesta tvåspråkiga orter är det dominerande språket i samhället, är det bäst att i dagvård och förskola framför allt satsa på svenskan för båda grupperna.

I en tvåspråkig skola borde antalet elever från enspråkigt svenska hem gärna vara lika stort som antalet elever med modersmålskompetens i finska. Minst hälften av undervisningen i alla årskurser bör ges på svenska, och i de lägsta årskurserna kan svenskans andel vara upp till 90 %. Båda elevgrupperna undervisas då tillsammans. Båda grupperna bör dessutom få modersmålsundervisning i finska eller svenska eller i båda. För övrigt är det viktigt att se till att båda språken har samma status och upplevs som lika värdefulla i skolan. Högtider ska firas gemensamt på ett sätt som innebär att båda språkgruppernas egen kultur får lika mycket uppmärksamhet.

Målet för en tvåspråkig skola ska vara att såväl svenskspråkiga som finskspråkiga elever utvecklar normal modersmålskompetens i sitt modersmål och att de dessutom tillägnar sig mycket goda, i bästa fall fullständiga kunskaper i landets andra språk. Dessutom ska undervisningen vara av sådan kvalitet att eleverna uppnår minst medelnivån i alla skolämnen, jämfört med elever som går i vanliga enspråkiga skolor. Den tvåspråkiga skolan ska inte vara en identitetsskola där alla elever ska tillägna sig samma identitet, utan eleverna ska kunna behålla den identitet som de har med sig hemifrån.

Eftersom alla kompetenta lärare i Finland har minst grundläggande kunskaper i landets andra nationalspråk, bör de i princip ha goda språkliga förutsättningar att arbeta i en tvåspråkig skola. Lä-

rarna behöver inte kunna undervisa på båda språken, men de ska kunna samarbeta med varandra och också vid behov hjälpa elever från båda grupperna med eventuella språkliga problem. Svenskspråkiga och finskspråkiga lärare har i princip samma pedagogiska utbildning, och finska och svenska skolor följer i stort sett samma läroplan, vilket underlättar samordningen av undervisningen och tillgången till läromedel både på svenska och på finska. Att hitta lämpliga lärare kan dock innebära praktiska problem, till exempel på grund av brist på kompetenta lärare med svenska som modersmål.

Den tvåspråkiga skolan skulle kunna fungera som en linje inom en svensk eller en finsk skola, eller den skulle kunna utgöra en egen skola i en gemensam skolbyggnad tillsammans med en svensk och en finsk skola. Den tvåspråkiga skolan skulle naturligtvis också kunna vara en helt självständig skola som verkar i en egen byggnad.

6. Flerspråkig undervisning i Europa

I så gott som alla länder i Europa finns det skolor där eleverna undervisas dels på sitt modersmål, dels på minst ett annat språk. Det senare språket kan antingen vara ett språk som talas i det egna landet eller ett ”stort” europeiskt språk, som engelska, franska eller tyska. Europeiska unionen har utvecklat en internationell skolmodell, som är avsedd för barn vars föräldrar är anställda vid EU och som därför vistas och går i skola utanför sitt hemland. I flera länder, också i Finland, finns skolor som följer samma modell men som också är öppna för andra barn. Dessutom finns tvåspråkiga skolor där både samhällets majoritetsspråk och ett minoritetsspråk används som undervisningsspråk. Nedan ges några exempel på sådana modeller. Inhemska skolor med flera undervisningsspråk, bland annat svenskt språkbad för finskspråkiga, behandlas i kapitel 7.

Europaskolor

Ett exempel på en flerspråkig skolmodell är de så kallade Europaskolorna som i första hand är avsedda för barn som går i skola i ett annat land än i sitt hemland och vars föräldrar är anställda vid EU. För närvarande finns fjorton sådana skolor i sammanlagt sju olika länder, bland annat i Belgien, Holland, Tyskland och Luxemburg. Utöver dessa finns i andra EU-länder ”ackrediterade” Europaskolor som följer samma läroplan som de förstnämnda och där det är möjligt att avlägga den europeiska studentexamen (European Baccalaureate).⁶⁹

I Helsingfors finns en Europaskola som heter European Schooling Helsinki.⁷⁰ Varje Europaskola har flera språksektioner som är

avsedda för barn med olika modersmål. Europaskolan i Helsingfors har en finsk, en engelsk och en fransk sektion. Barnen går i skolan i sammanlagt 14 år, som är indelade i förskola (2 år), lågstadium ("primary cycle") och högstadium ("secondary cycle"). Det centrala målet för Europaskolorna är flerspråkighet och mångkulturalism. I första årskursen i lågstadiet börjar eleven studera ett andraspråk (engelska, franska eller tyska), som blir hans eller hennes "arbetspråk" i skolan. Under de första åren sker all undervisning på elevens modersmål, men senare deltar eleven också i undervisning som ges på hans eller hennes arbetspråk. Då undervisas elever med olika modersmål i samma grupp. I högstadiet studerar eleven ytterligare ett eller två andra främmande språk, och då kan man i Helsingfors välja svenska. Denna skolmodell har visat sig ge utmärkta kunskaper i minst två nya språk samtidigt som elevens modersmål utvecklas på normalt sätt.⁷¹

Flerspråkiga skolor i Baskien och Luxemburg

I Baskien är både baskiska och spanska numera officiella språk, och den baskisktalande befolkningen är i minoritet. Baskiska är ett språk som inte är besläktat med något annat europeiskt språk och som därför avviker från spanska strukturellt och lexikaliskt. Barnen får välja mellan att gå i skola antingen på spanska eller på baskiska eller på båda språken. Läsåret 1998–99 gick 26 % av eleverna i enspråkig spansk skola med traditionell främmandespråkundervisning i baskiska. Resten gick antingen i en tvåspråkig skola med både baskiska och spanska som undervisningsspråk eller i en skola där all undervisning gavs på baskiska utom undervisningen i spanska språket. De två sistnämnda modellerna kallas språkbad, men de är det bara för de elever som har spanska som modersmål. För de baskisktalande barnen, som antingen undervisas i samma grupp eller i en separat grupp, handlar det om att bevara och utveckla

**Det centrala målet
för Europaskolorna är
flerspråkighet och
mångkulturalism.**

sitt modersmål, minoritetsspråket baskiska. Barnen lär sig numera också ett tredje språk, nämligen engelska, som börjar antingen i förskolan eller i årskurs 3. Undersökningar har visat att den tidiga starten med engelska inte påverkar språkutvecklingen i baskiska eller spanska negativt.⁷²

I Luxemburg är det vanligt att barn blir trespråkiga i skolan. De barn som talar luxemburgiska (som är nära besläktad med tyska) som modersmål inleder sin skolgång på detta språk. I början undervisas de i tyska som andraspråk, och senare övergår man till att i huvudsak använda tyska som undervisningsspråk. I årskurs 2 börjar eleverna också studera franska, och i senare årskurser används också franska som undervisningsspråk. Denna modell visar att en flerspråkig skolmodell, där eleverna får lära sig ett nytt språk som senare också används som undervisningsspråk, faktiskt kan fungera.

Svensk-finska skolor i Sverige

I Sverige finns flera skolor som går under benämningen ”Sverige-finsk skola”. Sådana finns för närvarande i Stockholm, Göteborg, Eskilstuna, Botkyrka och Upplands Väsby. Dessutom finns Språkskolan i Haparanda som tar emot elever från både Haparanda och Torneå men som inte är en tvåspråkig skola i egentlig mening.

Sverigefinska skolan i Stockholm är en fristående skola som grundades 1990 och har ca 370 elever.⁷³ Numera har skolan också en förskola med två avdelningar, för barn i åldern 1–3 år respektive 4–5 år. Skolan är en svensk grundskola och följer den svenska läroplanen. Undervisningsspråken är svenska och finska. Målet är att ”göra eleverna tvåspråkiga” och ”att värna om finsk, svensk och sverigefinsk kultur”. Elevernas förkunskaper i svenska och finska varierar från fullständiga kunskaper till nybörjarkunskaper i det ena eller det andra språket. Dessutom finns det elever med andra

hemspråk än svenska eller finska. I skolans program betonas föräldrarnas stöd, och skolan anordnar ”tvåspråkighetskvällar” där personalen har möjlighet att diskutera tvåspråkighet och föräldraansvar i den tvåspråkiga utvecklingen med föräldrarna. Eleverna undervisas på både svenska och finska i alla årskurser (1–9), dock så att finskan har flera lektioner i de sex första årskurserna och svenskan i de högsta årskurserna. Eleverna sägs ”möta båda språken i alla ämnen” och lära sig att jämföra svenska och finska med varandra.

Tvåspråkiga skolor i Helsingfors

Tvåspråkiga skolor förekommer också i Finland, även om de är rätt få. I Helsingfors finns några internationella skolor, det vill säga skolor där undervisningen sker dels på finska, dels på ett annat språk, nämligen tyska, franska, ryska eller engelska. Nedan presenteras kort två av dem. Presentationerna baserar sig på skolornas hemsidor på internet.

Deutsche Schule Helsinki har en 2-årig förskola, en 9-årig grundskola och ett gymnasium.⁷⁴ Grundskolan har två linjer, en tysk och en tysk-finsk linje. Eleverna har åtminstone vissa kunskaper i tyska när de börjar i förskolan; många kommer från ett tvåspråkigt hem eller från en finsk familj som har vistats i Tyskland. På den tyska linjen studeras tyska som modersmål och på den tysk-finska linjen som ett främmande språk, dock så att antalet lektioner klart överstiger det som man normalt har i Finland i ett AI-språk. Finska studeras på motsvarande sätt antingen som främmande språk eller som modersmål. Dessutom studeras engelska som A-språk (på den tysk-finska linjen från årskurs 5), svenska från årskurs 7 (bara finska elever) och dessutom latin som ett valfritt språk. I gymnasiet, där all undervisning sker på tyska, kan man välja antingen franska

eller tyska som B3-språk. Eleverna avlägger en tysk studentexamen.

Den finsk-ryska skolan (Suomalais-venäläinen koulu) är en statlig språkskola.⁷⁵ De flesta eleverna har finska som modersmål, men skolan har också ryska elever och tvåspråkiga elever som talar både finska och ryska på infödd nivå. De finska barnen studerar ryska som främmande språk, de rysktalande eleverna studerar ryska som modersmål och finska som andraspråk, och de tvåspråkiga eleverna får modersmålsundervisning i båda språken. Målet är att dels utveckla barnens modersmålskompetens, dels ge dem goda kunskaper i det andra språket. I förskolan och i de två första årskurserna undervisas finska och ryska barn i separata grupper. I förskolan får finska barn undervisning i ryska, och dessutom används ryska som det huvudsakliga ”verksamhetsspråket”. Från och med årskurs tre undervisas alla elever i blandade grupper, och båda språken används som undervisningsspråk.

Ämnesundervisningen vid den finsk-ryska skolan är planerad så att alla ämnen undervisas delvis på ryska och delvis på finska. På lektioner där läraren talar enbart ryska kan undervisningsmaterialet var antingen på ryska eller på finska. Innehållet i undervisningen följer de finländska läroplansgrunderna. Parallellt med den tvåspråkiga ämnesundervisningen får eleverna undervisning i sitt modersmål och i sitt andraspråk. Undervisningen i ryska är mer omfattande än i den sedvanliga undervisningen i A-språk. Studierna i engelska (A-språk) inleds i årskurs 3, och studierna i svenska (B1-språk) inleds i årskurs 7 i enlighet med den finländska läroplanen.

De ovan behandlade tvåspråkiga skolorna med finska som ett av undervisningsspråken förefaller kunna fungera som en modell för en eventuell svensk-finsk skola i Finland.

7. Flerspråkig undervisning i Finland

Debatten om tvåspråkiga skolor hösten 2011 gav intrycket att intresset för tvåspråkig undervisning på svenska och finska är starkt i synnerhet på finskt håll. Man hänvisade då till den svenska språkbadsundervisningen som har gett mycket positiva resultat och nått stor popularitet bland finska familjer. Under debatten nämndes också den tvåspråkiga skolmodell som representeras av till exempel finsk-ryska skolan i Helsingfors, och det föreslogs att sådana skolor skulle fungera som modell för en eventuell tvåspråkig svensk-finsk skola. En undervisningsform som i viss mån är besläktad med språkbad är CLIL, det vill säga ”content and language integrated learning” (språk- och innehållsintegrerad undervisning), som är mycket populär i Europa i dag. I Finland förekommer främst undervisning på engelska för finska barn enligt CLIL, men samma metod borde också lämpa sig för undervisning på svenska i finska skolor. Dessa alternativ presenteras och diskuteras kort nedan. Dessutom diskuteras möjligheter till samarbete mellan finska och svenska skolor, till exempel i samlokaliserade skolor.

Språkbad

Språkbad är en metod som utvecklades i Kanada på 1960-talet. Bakgrunden var då att engelsktalande kanadensiska familjer i det tvåspråkiga Quebec ville att deras barn skulle få möjlighet att tillägna sig utmärkta kunskaper i franska utan att deras modersmålsutveckling i engelska skulle störas av detta. Föräldrarna ansåg att de fransktalande kanadensarna, som i allmänhet också behärskade engelska mycket väl, hade en stor fördel av sin tvåspråkighet och

ett försteg när det till exempel gällde konkurrens om arbetsplatser. Situationen var alltså densamma som i dagens Finland, där en stor del av finlandssvenskarna har flytande kunskaper i både svenska och finska, medan de kunskaper i svenska som finska elever i allmänhet får i skolan inte tillåter en flytande kommunikation på svenska. Också i Finland har ett stort antal finska familjer insett vikten av goda kunskaper i landets andra nationalspråk.

Språkbadsundervisningen har blivit synnerligen populär i Kanada. Enligt Colin Baker var det för några år sedan drygt 300 000 engelsktalande kanadensiska barn som valt franskt språkbad, vilket var ca 6 % av alla barn i skolåldern. I dag förekommer språkbad praktiskt taget överallt i världen.

Den första språkbadsklassen i svenska för finska barn startade i Vasa hösten 1987 som en integrerad del av en finsk skola. I klassen följde man den modell som kallas *tidigt fullständigt språkbad* och som har gett mycket goda resultat i Kanada. Sedermera har verksamheten spritt sig till ett antal kommuner i synnerhet i södra Finland, och en del kommuner har utvecklat egna varianter av språkbadsmodellen. Enligt en rapport av Taina Juurakko-Paavola⁷⁷ erbjuder för närvarande tio tvåspråkiga kommuner språkbad i svenska enligt den ursprungliga språkbadsmodellen: Helsingfors, Esbo, Vanda, Grankulla, Kyrkslätt, Borgå, Sibbo, Åbo, Vasa och Karleby. Antalet kommuner har inte ökat sedan 1990-talet. Enligt en kartläggning som gjordes vid Vasa universitet deltog år 2010 cirka 4 500 barn i språkbadsundervisning i någon form i Finland.⁷⁸

Tidigt fullständigt språkbad går ut på att barnen i början enbart undervisas på det nya språket, i Finland i allmänhet på svenska, som sålunda blir elevernas andraspråk.⁷⁹ Språkbadet börjar vanligen i dagvård vid ca 5 års ålder, då barnets modersmål är tillräckligt etablerat, och pågår i bästa fall till slutet av årskurs 9. I dagvården och förskolan ”badar” barnet i det nya språket och tillägnar sig svenska på samma sätt som han eller hon lärt sig sitt modersmål.

**I dag förekommer
språkbad praktiskt taget
överallt i världen.**

Det betyder att barnet får rikligt med språkligt inflöde och möjlighet att kommunicera på svenska i autentiska språksituationer. I dagvården talar läraren enbart svenska till barnen och använder olika metoder för att hjälpa barnen att förstå budskapet. Läraren förstår naturligtvis också finska, och barnen får uttrycka sig på finska så länge som deras svenska inte räcker till.⁸⁰

I lågstadiet dominerar svenskan som undervisningsspråk under de första årskurserna, men senare får finskan stegvis mera utrymme. Ett viktigt mål i språkbad är nämligen att eleverna ska kunna tillägna sig fullständiga kunskaper i sitt modersmål finska och lära sig ordförrådet och terminologin i olika skolämnena också på finska. Läsinläringen sker först på svenska och något senare på modersmålet. I svenskan är målet inte maximal grammatisk korrekthet utan snarare ett omfattande ordförråd.

Målet med språkbad är *funktionell tvåspråkighet*, en förmåga att använda båda språken flytande och utan problem i autentiska språksituationer. Språkbadsundervisningens resultat i Finland har varit föremål för ett stort antal undersökningar och dessa visar att metoden ger utmärkta resultat. Detta gäller såväl språkutvecklingen som den allmänna skolframgången. Elevernas svenska språkkunskaper ligger klart över den nivå som finska elever når i en vanlig finsk skola. I modersmålet finska ligger språkbads elevernas kunskaper något över medelnivån hos barn i finska skolor, och detsamma gäller vissa skolämnena. Det är uppenbart att den tvåspråkighet som eleverna inhämtat genom språkbad inte bara innebär språkliga utan också kognitiva fördelar. Språkbads eleverna har också i allmänhet relativt lätt att lära sig andra, främmande språk.⁸¹

Intresset för svenska språkbadsklasser har kontinuerligt varit stort bland finska familjer i Finland, till och med så stort att platserna inte har räckt till. Man uppskattar också att efterfrågan på språkbad kommer att öka i framtiden.⁸² I nationalspråksstrategin⁸³ lyfts språkbadsundervisning fram som ett utmärkt sätt för

både finskspråkiga och svenskspråkiga elever att lära sig landets andra nationalspråk, och man konstaterar att en kartläggning av hur språkbad kan utökas bör göras. I linje med strategin har undervisnings- och kulturministeriet beviljat Vasa universitet och Åbo Akademi ekonomiskt stöd för att under hösten 2013 gemensamt planera för utbildning av klasslärare, barnträdgårdslärare och ämneslärare i språkbad. Målet är att ta in de första studerandena hösten 2014.

CLIL på svenska i finska skolor?

Förkortningen CLIL kommer från engelskan och avser en undervisningsform där ett eller flera skolämnen undervisas på ett främmande språk (content and language integrated learning, språk- och innehållsintegrerad undervisning). CLIL har fått särskild popularitet inom EU, och bakgrunden är främst politisk.⁸⁴ I den flerspråkiga Europeiska unionen har man satt upp som ett mål att alla medborgare ska tillägna sig goda kunskaper i minst två andra språk utöver sitt modersmål. CLIL rekommenderas inom EU som ett effektivt sätt att lära sig främmande språk. Det finns dock ingen allmänt accepterad modell för hur CLIL-undervisningen ska förverkligas. Det finns en stor variation i hur stor del av undervisningen som ges på det främmande språket.

Metoden i CLIL bygger i hög grad på de positiva erfarenheter som man fått i den kanadensiska och finländska språkbadsundervisningen och den tvåspråkiga skolmodellen i USA (dual language bilingual education). Studier på ett främmande språk ger rikligt med språkligt inflöde och möjligheter att använda språket i meningsfulla och lagom utmanande sammanhang i både muntlig och skriftlig form. I undervisningen tillämpas arbetsätt som bygger på elevernas egen aktivitet och samarbete i grupp. CLIL ersätter inte den normala undervisningen i främmande språk, utan samtidigt

som eleverna studerar ett eller flera skolämnen på engelska, får de också formell undervisning i detta språk.

Resultaten av inläring genom CLIL har i Finland kartlagts i några undersökningar som visat att de är mycket lika dem som nås i språkbud.⁸⁵ Kunskaperna i det främmande språket blir klart bättre än i traditionell främmandespråksundervisning; i synnerhet märks detta i ordförrådets storlek. Inte heller kunskaperna i modersmålet finska tar skada av att en del av undervisningen ges på ett annat språk än finska. Trots att eleverna studerar några ämnen på ett främmande språk, försämras inte deras inlärningsresultat i dessa ämnen. CLIL är alltid frivilligt, och det är möjligt att det främst är ambitiösa och flitiga elever med intresse för språk som väljer att studera engelska enligt denna metod.

En sätt att förbättra finska elevers kunskaper i svenska kunde vara att erbjuda dem en möjlighet till CLIL-undervisning på svenska. Om några ämnen i skolan undervisades på svenska, skulle man också spara lektionstid och behovet av undervisningstimmar i svenska skulle minska. CLIL förutsätter dock att eleverna behärskar det främmande språket tillräckligt väl för att kunna delta i undervisning som ges på detta språk. Därför skulle CLIL närmast kunna användas som metod i gymnasiet, då eleverna redan tillägnat sig tillräckliga baskunskaper i svenska. Idealet skulle vara att undervisningen ges av en svenskspråkig eller tvåspråkig lärare och att man åtminstone delvis använder samma undervisningsmaterial som i svenska skolor. I undervisningen måste man dock ta hänsyn till elevernas språkliga förutsättningar.

Samarbete mellan svenska och finska skolor

I samband med debatten om tvåspråkiga skolor 2011 var det några som föreslog att man i stället för att inrätta skolor med undervisning på svenska och finska skulle utöka lärar- och elevutbytet

mellan skolorna. Det är faktiskt snarast överraskande att sådant inte redan förekommer i större utsträckning. Ett naturligt sätt att dra nytta av Finlands tvåspråkighet och av de två parallella utbildningssystemen skulle vara att en finsk och en svensk skola skulle utbyta lärarresurser. En eller flera lärare från den svenska skolan skulle då undervisa på svenska i den finska skolan, och finska lärare skulle på motsvarande sätt undervisa på finska i den svenska skolan. Det skulle kunna handla om enstaka lektioner då och då, om hela kurshelheter eller ett par hela ämnen. Alternativt skulle finskspråkiga elever kunna delta i undervisning i den svenska skolan och tvärtom. Den modersmålsinriktade finskan i den svenska skolan skulle lämpligen tas om hand av en finskspråkig lärare, och en svenskspråkig lärare skulle på motsvarande sätt ge mer avancerad undervisning i svenska i en finsk skola, i synnerhet för de tvåspråkiga barn som valt en finsk skola i stället för en svensk.

Möjligheterna till samarbete över språkgränsen är synnerligen gynnsamma i *samlokaliserade* skolor, där en finsk och en svensk skola är inhysta i samma skolbyggnad. För närvarande finns det 20-30 sådana skolbyggnader i Finland. En del av dessa har varit föremål för ett forskningsprojekt kallat "Språkmöten" som förverkligats i samarbete mellan Åbo Akademi och Helsingfors universitet. Samlokaliserade skolor är *inte* tvåspråkiga skolor, utan skolorna fungerar som separata enheter med egen administration, ekonomi och undervisning. Samlokaliseringen har inte pedagogiska mål, utan det är ekonomiska faktorer som ligger bakom lösningen. I synnerhet när det handlar om rätt små skolor, är det en fördel att två skolor kan dela på matsal, gymnastiksal och andra specialutrymmen. I projektet "Språkmöten" har man tagit reda på vilka problem placeringen i en gemensam byggnad eventuellt orsakar för skolorna, i vilken utsträckning och i vilken form skolorna har gemensamma aktiviteter, hur mycket lärarna i de två skolorna har kontakt med varandra och hur vistelsen i gemensamma lokaler

eventuellt påverkar elevernas språkval och deras attityder till den andra språkgruppen.

Kartläggningen har visat att variationen är mycket stor och beroende av flera faktorer, inte minst rektorernas och lärarkårens attityder och språkliga beteende. Det finns skolor där man är entusiastisk över möjligheten till nära kontakt med det andra språket och dess kultur, och skolor där man praktiskt taget inte har någon kontakt med varandra och ser organisatoriska problem i att dela lokalerna och gården med en annan skola. Samarbetet tycks fungera bra om den gemensamma skolbyggnaden har planerats gemensamt, båda skolorna har flyttat in samtidigt och samarbetet har kunnat inledas från första början.

Ett exempel på ett långt utvecklat samarbete är två samlokaliserade skolor i en svensk kommun i Österbotten. Skolorna har utvecklat en egen modell, kallad Edsevö-modellen, som innebär att undervisningen i praktiska ämnen är gemensam för eleverna i båda skolorna och att alla aktiviteter och evenemang utanför klasserna sker på båda språken. Att detta är möjligt sammanhänger med att skolan ligger i nästan enspråkigt svensk miljö, varför finska elever lär sig svenska också utanför skolan.

I de flesta samlokaliserade skolor är kontakterna mellan finska och svenska elever enligt utredningen mer eller mindre obefintliga och sker nästan uteslutande på finska. Det är uppenbart att det krävs medvetna åtgärder ifall man vill föra de två elevgrupperna i samlokaliserade skolor närmare varandra och öka svenskans andel som umgängesspråk mellan dem. Samlokalisering av svenska och finska skolor har fått rätt mycket kritik på svenskt håll. Också i detta sammanhang har man betonat vikten av att stärka finlandssvenska och tvåspråkiga elevers svenska: man ska inte ”tumma på den identitetsskapande roll skolan har”.⁸⁷

**Samlokalisering av svenska
och finska skolor har fått rätt
mycket kritik på svenskt håll.**

8. Sammanfattning och slutsatser

I detta avslutande kapitel presenteras en möjlig finländsk modell för en tvåspråkig skola som följer den internationella modell som ovan kallats "tvåvägsspråkbad". Därefter behandlas olika konsekvenser av ett eventuellt införande av tvåspråkiga skolor i Finland ur fem olika perspektiv. Först diskuteras vilka fördelar och eventuella nackdelar sådana skolor skulle innebära på *individnivå*, nämligen för finskspråkiga, för tvåspråkiga och för svenskspråkiga elever. Sedan diskuteras konsekvenser på *samhällsnivå*, dels för det finländska samhället som helhet och för den svenskspråkiga folkgruppen specifikt. Utgångspunkten för diskussionen är att de tvåspråkiga skolorna skulle ha elever med finska eller svenska, eller båda språken, som modersmål. Sannolikt skulle dessa skolor vara mycket få till antalet, varför deras betydelse på samhällsnivå inte ska överdrivas. Som ett alternativ presenteras också en tvåspråkig skolmodell som är avsedd bara för finska och tvåspråkiga barn.

Det viktigaste som har tagits upp i denna studie kan sammanfattas i följande punkter:

- Finland har två parallella utbildningssystem, ett svenskt och ett finskt. Enligt lagen om grundläggande utbildning har skolorna i Finland med vissa undantag antingen finska eller svenska som undervisningsspråk.
- De svenska skolorna är i första hand avsedda för barn med svenska som modersmål. I dag är dock en stor del av eleverna tvåspråkiga, oftast på grund av att de talar både svenska och finska hemma. I svenska skolor finns också elever som kommer från helt finska hem. Tvåspråkiga elever kan få undervisning i modersmålsinriktad finska.

- Andelen tvåspråkiga och finska elever i de svenska skolorna uppvisar stor variation i olika delar av landet. Andelen är hög i huvudstadsregionen och på språköarna. Utan de tvåspråkiga eleverna skulle många svenska skolor förlora en betydande del av sitt elevunderlag.
- I finska skolor läser alla elever svenska som ett obligatoriskt språk. Inlärningsresultaten är dock förhållandevis svaga. Det behövs nya och mer effektiva undervisningsmetoder som gör det möjligt för finska barn och ungdomar att tillägna sig goda kunskaper i svenska.
- I Finland existerar det inga tvåspråkiga skolor där svenska och finska används som undervisningsspråk. Däremot finns det några skolor där undervisningen sker delvis på finska och delvis på engelska, tyska, franska eller ryska. Dessutom finns det ett antal svenska språkbadsskolor avsedda för enspråkigt finska barn samt några finska språkbadsskolor för svenska barn.
- Från och med hösten 2011 har man i finländska medier diskuterat möjligheten att införa tvåspråkiga skolor där både finska och svenska skulle användas som undervisningsspråk. Det finns olika uppfattningar om vilka slag av elever sådana skolor skulle vara avsedda för. De alternativ som har diskuterats har varit a) finska, svenska och tvåspråkiga elever och b) finska och tvåspråkiga elever.
- Debatten hösten 2011 visade att motståndet mot tvåspråkiga skolor är rätt starkt på svenskt håll. Meningen har dock inte varit att tvåspråkiga skolor skulle ersätta enspråkigt svenska eller finska skolor utan att de skulle utgöra ett tredje alternativ.
- I dagens globaliserade värld har mångsidig språkkompetens ett stort värde. Flerspråkighet anses allmänt vara ett efter-

strävansvärt mål som alla barn och ungdomar borde ha rätt till. EU har som mål att alla dess medborgare ska tillägna sig goda kunskaper i minst två språk utöver sitt modersmål.

- Människan har förmåga att lära sig två eller flera språk på infödd eller nästan infödd nivå, bara vissa förutsättningar uppfylls.
- ”Fullständig” tvåspråkighet, det vill säga hög kompetens i minst två olika språk, har i ett stort antal vetenskapliga undersökningar på olika håll i världen visat sig ha både lingvistiska och kognitiva fördelar för individen. Tvåspråkiga barn tenderar att i genomsnitt prestera bättre i skolan och i olika slag av kognitiva test än enspråkiga barn.
- Hos tvåspråkiga barn tenderar kompetensnivåerna i de två språken att korrelera med varandra. Språkkompetensen korrelerar också med elevens skolprestationer. Exempelvis klarar sig de finska elever som tillägnat sig svenska genom språkbud i genomsnitt något bättre i olika skolämnen än finska elever i vanliga skolor.
- Inlärnin g av ett så kallat andraspråk hotar inte kompetensen i modersmålet utan språken stöder varandra. Kunskaper i ett andraspråk förstärker den allmänna lingvistiska kompetensen och gör det lättare för individen att tillägna sig ytterligare språk.
- Det finns inga vetenskapliga belägg för att kontakter med ett annat språk skulle vara ett hot mot kunskaperna i modersmålet.
- Tvåspråkig undervisning innebär att samma elever undervisas turvis på två olika språk. Det ena är barnets modersmål och det andra ett minoritetsspråk i det egna landet eller ett internationellt prestigespråk. Syftet med tvåspråkig under-

**Det finns inga vetenskapliga
belägg för att kontakter
med ett annat språk skulle
vara ett hot mot kunska-
perna i modersmålet.**

visning är att eleverna ska tillägna sig modersmålskompetens i sitt eget språk och nästan infödd kompetens i det andra språket.

- Att det andra eller främmande språket används som undervisningsspråk är ett mycket effektivare sätt att lära eleverna ett nytt språk än den traditionella språkundervisningen.
- Tvåspråkiga skolor är mycket vanliga på olika håll i världen, och det finns flera olika modeller. I Sverige finns det flera skolor som har både svenska och finska som undervisningsspråk.
- Ett stort antal undersökningar på olika håll i världen har visat att elever i tvåspråkiga skolor, inklusive språkbadsskolor, uppnår mycket goda resultat. Detta gäller både färdigheterna i de två språken och elevernas allmänna skolframgång.
- De som deltar i tvåspråkig undervisning lär sig att uppskatta också andra kulturer och är i allmänhet mer toleranta än andra gentemot andra etniska grupper.
- I Finland förekommer i huvudsak tre slag av tvåspråkig undervisning, nämligen språkbad (främst i svenska för finska barn), språk- och innehållsintegrerad undervisning (CLIL) (främst på engelska för finska barn) samt några språkskolor där undervisningen sker på finska och på ett internationellt språk (engelska, tyska, franska eller ryska).

En finländsk modell för en tvåspråkig skola

Som det framgått ovan kan en tvåspråkig skola vara organiserad på flera olika sätt. Diskussionen nedan utgår från att skolan i första hand skulle följa den modell som ovan kallats "tvåvägsspråkbad". Det betyder att verksamheten organiseras enligt följande principer:

- Hälften av eleverna har svenska som modersmål och den andra hälften har finska som modersmål, ifall elevunderlaget på båda språken tillåter det. Tvåspråkiga barn kan välja om de vill räkna sig själva till den finska eller den svenska gruppen.
- De barn som inte kan svenska och finska tillräckligt väl för att kunna delta i undervisning på båda språken tillägnar sig baskunskaperna i sitt andraspråk i språkbadsdagvård och i förskola på svenska.
- Undervisningen i den tvåspråkiga skolan sker på båda språken, dock så att klart över hälften av undervisningen i början sker på svenska. Under hela skoltiden är svenskans andel minst 50 %.
- Båda språkgrupperna får sedvanlig modersmålsundervisning i sitt eget språk, men det är också möjligt att delta i modersmålsundervisning i båda språken.
- Fördelningen mellan språken kan ske enligt olika principer. Alla ämnen undervisas dock på både svenska och finska, under olika perioder. Undervisningen kan planeras så att olika delkurser i ämnena undervisas på olika språk.
- Lärarna undervisar på sitt modersmål. De behöver inte vara balanserat tvåspråkiga men de ska kunna kommunicera med varandra.
- Undervisningen är av god kvalitet i alla ämnen. Målet är att inlärningsresultaten ska vara på minst samma nivå som i vanliga enspråkiga skolor.
- I skolan respekteras svenskspråkiga och finskspråkiga elevers språk och kultur i lika hög grad, och båda kulturerna får lika mycket uppmärksamhet i samband med olika högtider och andra evenemang.
- Ett mål för skolan är att eleverna ska tillägna sig ett positivt

förhållningssätt till mångkulturalism och till olika etniska grupper.

Om en tvåspråkig skola med både svenskspråkiga och finskspråkiga elever inte finner stöd i Finland, till exempel av språkpolitiska skäl, kan man överväga att i stället gå in för en tvåspråkig skolmodell där samtliga elever har finska som modersmål eller är tvåspråkiga i finska och svenska. Undervisningen skulle mestadels ske på svenska, och de finska barnen skulle inhämta de grundläggande kunskaperna i svenska i språkbad och i svenskspråkig förskola.

Konsekvenser på individnivå

En tvåspråkig skola skulle kunna innebära följande fördelar för *finskspråkiga elever*:

- Finskspråkiga elever skulle få normal modersmålskompetens i finska och dessutom möjlighet att tillägna sig utmärkta kunskaper i svenska.
- Infödd eller nästan infödd kompetens i två språk skulle vara kognitivt utvecklande och ge metalingvistiska färdigheter, som skulle göra det lättare att lära sig främmande språk.
- Dubbel språkkompetens skulle ge de finska eleverna möjlighet att söka sig till högre utbildning antingen på finska eller på svenska, eller på båda språken.
- Fullständiga eller nästan fullständiga kunskaper i Finlands båda nationalspråk skulle vara en stor fördel på den finländska arbetsmarknaden.
- Utmärkta kunskaper i svenska innebär för finskspråkiga att de har goda förutsättningar att också förstå andra nordiska språk och studera eller arbeta i ett annat nordiskt land.

För *tvåspråkiga elever* skulle skolgång i en tvåspråkig skola erbjuda vissa fördelar i jämförelse med en enspråkigt svensk skola:

- Tvåspråkiga elever skulle få möjlighet att tillägna sig kognitiv "akademisk" språkkompetens i båda sina språk och därmed bli balanserat tvåspråkiga.
- Tvåspråkighet innebär stora fördelar för individen. Ju bättre man kan två olika språk, desto större kognitiva och metalingvistiska fördelar har man av sin tvåspråkighet.
- Infödd eller nästan infödd kompetens i både svenska och finska är en stor fördel i studierna och på arbetsmarknaden i Finland.
- I en tvåspråkig skola kan tvåspråkiga elever behålla sin tvåspråkiga eller finska identitet. De får uppleva att deras andra modersmål finska och den finska kulturen värderas lika högt i skolan som det svenska språket och den finlandssvenska kulturen.

För *svenskspråkiga elever* skulle skolgång i en tvåspråkig skola sannolikt innebära både fördelar och nackdelar:

- Svenskspråkiga elever skulle sannolikt tillägna sig normal modersmålskompetens i svenska men dessutom skulle de få möjlighet att tillägna sig nästan infödd kompetens i finska, med alla de fördelar som utmärkta kunskaper i landets båda språk innebär.
- Elever med svenska som modersmål skulle få möjlighet att tillägna sig kognitiv akademisk kompetens i båda språken med de fördelar som en dubbel språkkompetens innebär.
- Goda kunskaper i två olika språk skulle utveckla de svenskspråkiga elevernas allmänna lingvistiska kompetens, vilket skulle göra det lättare för dem att lära sig ytterligare språk.

- Det kan finnas en risk för att kunskaperna i svenska inte skulle ligga helt på samma nivå som i en enspråkigt svensk skola, beroende på hur undervisningen i och på svenska skulle läggas upp.
- Även om skolan skulle respektera och stödja varje elevs språkliga och kulturella identitet, skulle tvåspråkiga skolor på sikt kunna påverka synen på språkets roll i vad som är en finlandssvensk identitet.

Konsekvenser på samhällsnivå

- Ett stort antal individer som behärskar både finska och svenska skulle vara ytterst värdefullt för hela det finländska samhället.
- Att ett mycket större antal finskspråkiga än nu skulle tillägna sig utmärkta kunskaper i svenska skulle gagna den svenskspråkiga befolkningen. Möjligheterna att få service på sitt modersmål på olika områden skulle kunna förbättras avsevärt.
- Den finskspråkiga befolkningens attityder till svenskan och de svenskspråkiga skulle sannolikt utvecklas i positiv riktning. Språkgrupperna skulle få närmare kontakt med varandra, vilket skulle leda till minskade fördomar på bägge hållen.
- En tvåspråkig skola kan innebära ett hot mot svenska skolor på tvåspråkiga orter. Medan majoriteten av de tvåspråkiga barnen nu väljer en svensk skola, skulle många av dem sannolikt välja en tvåspråkig skola ifall denna möjlighet fanns. Detta skulle kunna leda till att elevunderlaget för de nuvarande svenska skolorna skulle minska och några svenska skolor kanske skulle läggas ner. För många svenska barn och ungdomar skulle det betyda en längre skolväg än i dag.

**Ett stort antal individer
som behärskar både finska
och svenska skulle vara
ytterst värdefullt för hela
det finländska samhället.**

- De mest uppenbara farhågorna som tvåspråkiga skolor förknippas med gäller den svenskspråkiga befolkningens framtid. Många befarar att tvåspråkiga skolor på sikt skulle leda till ett minskat antal personer som känner sig som finlandssvenskar och vill satsa på svenska i sitt eget liv. Detta skulle sannolikt bli följderna om tvåspråkiga skolor blev allmänna på tvåspråkiga orter och om många tvåspråkiga och eventuellt även svenskspråkiga barn valde en tvåspråkig skola i stället för en svensk skola. Det är dock mycket osannolikt att den tvåspråkiga svensk-finska skolan någonsin kan bli en särskilt allmän skolmodell i Finland.

Avslutning

När det gäller den svenskspråkiga folkgruppen i Finland kan man se både fördelar och nackdelar med tvåspråkiga skolor. En fördel är att de svenskspråkiga och finskspråkiga eleverna skulle få bättre kännedom om varandras språk och kultur och därmed komma närmare varandra. Bara existensen av några gemensamma tvåspråkiga skolor skulle kanske minska fördomarna mot den andra folkgruppen. En annan fördel på gruppnivå kan vara att den svenskspråkiga servicen kanske skulle bli bättre, om flera finskspråkiga än nu hade mycket goda kunskaper i svenska. Det är möjligt att dessa positiva konsekvenser skulle kunna nås också genom alternativa åtgärder, till exempel genom att en del av undervisningen i finska skolor skulle ges på svenska eller genom tvåspråkiga skolor avsedda bara för finska och tvåspråkiga barn.

En risk med tvåspråkiga skolor på gruppnivå är att några svenska skolor på starkt finskdominerade orter skulle kunna mista en del av sitt elevunderlag. Det är också sannolikt att skolgång i en tvåspråkig skola skulle påverka många tvåspråkiga (och svenskspråkiga) barns identitet, trots att alla elevers språkliga och kul-

turella identitet skulle respekteras och få stöd i skolan. Eftersom identiteten ofta har betydelse för individens språkliga val, skulle detta på lång sikt kunna leda till att antalet personer med svenska som modersmål minskar i Finland.

På individnivå skulle en tvåspråkig skola, där undervisningen sker både på svenska och på finska och där elevunderlaget består av både svenskspråkiga, tvåspråkiga och finskspråkiga barn, sannolikt ha flera fördelar än nackdelar.

Noter och referenser

- 1 Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628.
- 2 Tandefelt 2003, s. 33.
- 3 Tandefelt 2003, s. 44.
- 4 Tandefelt 2003, s. 46, Mansikka, Holm & Londen 2013.
- 5 Tandefelt 2003, s. 45–46, Leinonen & Tandefelt 2000.
- 6 Handlingsprogram 2011, s. 23, Nationalspråksutredningen 2011, s. 13.
- 7 Palviainen 2011 s. 43–46.
- 8 Jag har tidigare diskuterat konsekvenserna av eventuella tvåspråkiga skolor i Finland i två artiklar, se Sundman (2012) och Sundman (2013).
- 9 Finnäs 2013.
- 10 Henricson 2013, s. 16.
- 11 Laurent 2013, s. 16.
- 12 Finnäs 2013.
- 13 Finnäs 2013.
- 14 Oker-Blom, Geber & Backman 2001 s. 14–15, 19–20.
- 15 Kovero 2012.
- 16 ”Det finns en risk för att elever med svenska modersmål lätt skulle drunkna i havet av finskspråkiga elever.” HS (ledare), 1.11.2011.
- 17 Citerat i Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013, s. 234.
- 18 Boyd & Palviainen (kommande), Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013.
- 19 Boyd & Palviainen (kommande).
- 20 Citerat i Boyd & Palviainen (kommande).
- 21 Leinonen & Tandefelt 2000.
- 22 För en översikt se Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013 s. 234–236.
- 23 Citerat i Boyd & Palviainen (kommande).
- 24 Citaten återges i Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013, s. 235.
- 25 Citerat i Boyd & Palviainen (kommande).
- 26 Börestam & Huss 2001, Sundman 1998, Baker 2011, García 2009.
- 27 Börestam & Huss 2001, s. 52–53, Baker 2011, s. 8–9, García 2009, s. 44–45.
- 28 Börestam & Huss 2001, s. 50–55.
- 29 Tandefelt 2003, s. 21.
- 30 Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013, s. 239.
- 31 Se också Baker 2011, s. 164–165.
- 32 Börestam, & Huss 2001, s. 60.

- 33 Baker 2011, s. 165, s. 169.
- 34 "Common underlying proficiency", Börestam & Huss 2001 s. 60, Baker 2011, s. 165–166, García 2009, s. 68–70.
- 35 Börestam & Huss 2001, s. 31, s. 51, Baker 2011, s. 94, García 2009, s. 63.
- 36 Tandefelt 2003, s. 33.
- 37 Hyltenstam & Abrahamsson 2003, Abrahamsson & Hyltenstam 2004.
- 38 Börestam & Huss 2001, s. 58–59.
- 39 Börestam & Huss 2001, s. 62, Baker 2011, s. 170.
- 40 Börestam & Huss 2001, s. 59, Baker 2011, s. 170, García 2009, s. 37.
- 41 "Basic interpersonal communicative skills" = BICS, "yttflyt".
- 42 "Cognitive and academic language proficiency" = CALP, "tankeverktyg".
- 43 Baker 2011, s. 166, s. 170.
- 44 Relationen mellan tvåspråkighet och kognitiva färdigheter behandlas utförligt i Baker 2011, s. 139–162. Se även García 2009, s. 94–97.
- 45 Börestam & Huss 2001, s. 57–58.
- 46 Baker 2011, s. 144.
- 47 Baker 2011, s. 161, s. 168.
- 48 Sundman 1998, s. 79, Baker 2011, s. 145.
- 49 Sundman 1998, s. 80, Baker 2011, s. 144, s. 148–154.
- 50 Sundman 1998, s. 15, Tandefelt 2003, s. 44.
- 51 En översikt över denna forskning ges i Sundman 1998 och t.ex. i Brunell, Hansen & Laurén (red.) 1992.
- 52 Undersökningens resultat presenteras i Sundman 1994 och i Sundman 1998.
- 53 Oker-Blom, Geber & Backman 2001,
- 54 Hellgren 2011, Svedlin m.fl. (ms), s. 48,
- 55 Brink, Nissinen & Vettenranta (manuskript).
- 56 Tandefelt 2003, s. 51, s. 53.
- 57 Tandefelt 2003, s. 46–55, Tandefelt 2008.
- 58 Tandefelt 2003, s. 53, Gripenberg 2001, s. 15.
- 59 García 2009, s. 5–6.
- 60 Baker 2011, s. 209–210.
- 61 Baker 2011, s. 223.
- 62 Baker 2011, s. 225–229, García 2009 s. 290–295.
- 63 Börestam & Huss 2001, s. 73–78, García 2009, s. 49–51.
- 64 García 2009, s. 45–47, Baker 2011, s. 288–291.
- 65 García 2009, s. 301–309.
- 66 García 2009, s. 301.

- 67 Baker 2011, s. 262–263.
- 68 Baker 2011 s. 262.
- 69 www.oph.fi/opetushallitus/kansainvalinen_toiminta/eurooppa-koulut
- 70 www.esh.fi
- 71 Baker 2011, s. 247–248.
- 72 Baker 2011, s. 248–249, Lasagabaster 2001.
- 73 www.sverigefinska.se/wordpress/
- 74 www.dsh.fi/fi
- 75 www.svk.edu.hel.fi
- 76 Se t.ex. Baker 2011, s. 243–244, García 2009, s. 239–240.
- 77 Juurakko-Paavola 2013.
- 78 Bergroth & Björklund 2013, s. 94.
- 79 Språkbadsundervisningen presenteras i Björklund, Mård-Miettinen & Turpeinen 2007.
- 80 Ett exempel på hur små barn lär sig att kommunicera på svenska i svensk språkbadsdagvård ges i Savijärvi 2013, s. 115.
- 81 Bergroth & Björklund 2013, s. 104–110.
- 82 Miettinen, Kangasvieri & Saarinen 2013.
- 83 Kansalliskielistrategia/Nationalspråksstrategi 2012.
- 84 Baker 2011, s. 245–246.
- 85 Nikula & Järvinen 2013, s. 149–153.
- 86 Sahlström, From & Slotte-Lüttge 2013.
- 87 Citerat i Slotte-Lüttge, From & Sahlström 2013, s. 233.

Källor och litteratur

- Abrahamsson, Niclas & Kenneth Hyltenstam (2004): Mognadsbegränsningar och den kritiska perioden för andraspråksinläring. I Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*, s. 221–258. Lund: Studentlitteratur.
- Baker, Colin (2011): *Foundations of bilingual education and bilingualism*. 5th edition. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bergroth, Mari & Siv Björklund (2013): Kielikylpyohjelman tutkimustuloksia Suomessa. I Tainio & Harju-Luukkainen (utg.), s. 91–114.
- Björklund, Siv, Karita Mård-Miettinen & Hanna Turpeinen (red.) (2007): *Kielikylpykirja – Språkbadsboken*. Vasa universitet. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-200-7.pdf
- Boyd, Sally & Åsa Palviainen (kommande): Building walls or bridges? – A language ideological debate about bilingual schools in Finland. I Mia Halonen, Pasi Thalainen & Taina Saarinen (red.): *Multisited language policy discourse: Finland and Sweden in interdisciplinary comparison*.
- Brink, Satya, Kari Nissinen & Jouni Vettenranta (manuskript): *Jämlikhet och excellens. Forskningsresultat som kan användas för att minska skillnaderna i PISA-prestationer mellan svenskspråkiga och finskspråkiga elever*. Jyväskylä universitet: Pedagogiska forskningsinstitutet. [Tillgänglig 15.10.2013] <http://kulturfonden.fi/Site/Data/686/Files/Brink%20-%20Kulturfonden%20A4b.pdf>
- Brunell, Viking, Sven-Erik Hansen & Christer Laurén (red.) (1992): *Ett gott mål. Modersmålet i skolan*. Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- Börestam, Ulla & Leena Huss (2001): *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Finnäs, Fjalar (2013): *Finlandssvenskarna 2012. En statistisk rapport*. Helsingfors: Svenska Finlands folkting.
- García, Ofelia (2009): *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. Oxford: Blackwell.
- Gripenberg, Martin (2001): *För två modersmål. En bok om tvåspråkiga elever. Är det mödan värt att gå i svensk skola när hemspråket oftare är finska än svenska?* Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner, vol. 163.
- Handlingsprogram för ett Finland med två levande nationalspråk* (2011). Svenska Finlands folkting. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.folktinget.fi/Site/Data/137/Files/Ft_Handlingsprogram_SVE.pdf
- Harju-Luukkainen, Heidi (2013): Vaihtelevia käytäntöjä kentällä: osittainen kielikylpy vai ruotsinkieliseen kouluun sulauttaminen? I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 342–365.
- Hellgren, Jan (2011): Modersmål och litteratur i årskurs 9. En utvärdering av inlärningsresultat i modersmål och litteratur i årskurs 9 våren

2010. Utbildningsstyrelsen. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.oph.fi/download/132348_Modersmal_och_litteratur_i_arskurs_9.pdf
- Henricson, Sofie (2013): *Svenska i finsk miljö. Interaktion, grammatik och flerspråkighet i samtal på svenska språköar i Finland* (diss.). Helsingfors universitet.
- Hyltenstam, Kenneth & Niclas Abrahamsson (2003): Maturational constraints in SLA. I Catherine J. Doughty & Michael H. Long (red.): *The handbook of second language acquisition*, s. 539–588. Oxford: Blackwell.
- Juurakko-Paavola, Taina (under utgivning): *Morgondagens språkbad*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- Kansalliskielistrategia/Nationalspråksstrategi* (2012). Principbeslut av statsrådet. Statsrådets kanslis publikationsserie 4/2012. [Tillgänglig 15.10.2013] <http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/toiminta/perusoikeudetjademokratia/6F38EQbLT/Kansalliskielistrategia.pdf>
- Kovero, Camilla (2012): *På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten*. Magma-studie 3/2012. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma.
- Lag om grundläggande utbildning* (21.8.1998/628). [Tillgänglig 15.10.2013] <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Lasagabaster, David: *Bilingualism, immersion programmes and language learning in the Basque Country*. [Tillgänglig 15.10.2013] <http://www.liu.se/ikk/medarbetare/nigel-musk/nigel-musk-arkiv/1.253985/LasagabasterBilingualismImmersioninBasqueCountry.pdf>
- Laurent, Lina (2013): *Svenska språköar och finska utskär*. Magma-studie 3/2013. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma.
- Leinonen, Therese & Marika Tandefelt (2000): *Svenskan i Finland – ett språk i kläm? Unga finlandssvenskars modersmål*. Helsingfors: Forskningsrapport nr 50 från Svenska handelshögskolan.
- Mansikka, Jan-Erik, Gunilla Holm & Monica Londen (2013): Näkökulmia suomenruotsalaisen koulun identiteettirakennelmaan – pääkaupunkiseudun opettajat kielen ja kulttuurin rajapinnoilla. I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 292–315.
- Miettinen, Elisa, Teija Kangasvieri & Taina Saarinen (2013): Vaihtelevaa toteutusta ja kasvavaa kiinnostusta: kielikylpyopetus ja vieraskielinen opetus kunnissa. I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 71 – 90.
- Nationalspråksutredningen* (2011). Utbildningsstyrelsen. Rapporter och utredningar 2011:2. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.oph.fi/download/131546_Nationalsprakutredningen.pdf
- Nikula, Tarja & Heini-Marja Järvinen (2013): Vieraskielinen opetus Suomessa. I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 143–166.
- Oker-Blom, Gun, Erik Geber & Heidi Backman (2001): *Språklig mångfald i skolan. Språkbakgrund och muntlig kompetens i de svenska lägstadieskolorna i Finland*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Duplikat 2/2001. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.oph.fi/download/49217_spraklig_mangfald_i_skolan.pdf

- Oker-Blom, Gun, Annika Westerholm & Nina Österholm (red.) (2008): *Rum för språkutveckling*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. [Tillgänglig 15.10.2013] http://www.oph.fi/download/46477_rum_for_sprakutveckling.pdf
- Palviainen, Åsa (2011): *Frivillig svenska? Utbildningsrelaterade konsekvenser*. Magma-studie 3/2011. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma.
- Sahlström, Fritjof, Tuuli From & Anna Slotte-Lüttge (2013): Två skolor och två språk under samma tak. I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 319–341.
- Savijärvi, Marjo (2013): Miten lapset oppivat kielikylpykieltä päiväkodin arkitilanteissa? I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 115–140.
- Slotte-Lüttge, Anna, Tuuli From & Fritjof Sahlström (2013): Tvåspråkiga skolor och lärande – en debattanalys. I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 221–244.
- Sundman, Marketta (1994): *Tvåspråkigheten i skolan. En undersökning av språkfärdigheten hos en- och tvåspråkiga grundskolelever i Finland*. Skrifter från svenska institutionen vid Åbo Akademi nr 1. Åbo
- Sundman, Marketta (1998): *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Sundman, Marketta (2012): ”Tvåspråkiga skolor – varför och för vem?” I *Finsk Tidskrift* 5–6/2012. Tema: *Tvåspråkighet*, s. 39–50.
- Sundman, Marketta (2013): Kaksikielisiä kouluja kaksikieliseen Suomeen? I Tainio & Harju-Luukkainen (red.), s. 47–67.
- Svedlin, Renata m.fl. (2013): *Syntesutvärdering av den svenska utbildningen i Finland. Kvalitet och jämlikhet*. Jyväskylä: Rådet för utbildningsutvärdering. [Tillgänglig 15.10.2013] https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41185/Julkaisu_62_verkkoon.pdf?sequence=1
- Tainio, Liisa & Heidi Harju-Luukkainen (red.) (2013): *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Kasvatusalan tutkimuksia 62. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tandefelt, Marika (2003): *Tänk om ... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Tandefelt, Marika (2008): Finlandssvensk skola och skolpolitik. I Oker-Blom, Westerholm & Österholm (red.), s. 63–74.